

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Historica XII (2012)

Kamila Follprecht

Archiwum Narodowe w Krakowie

„Wieś Niegoszowice moją dziedziczną i przezemnie nabytą z jej przyległościami, między Krakowem a Krzeszowicami leżącą”, czyli o właścicielach dworu i dóbr niegoszowickich

„Niegoszowice village, which is my heritage and which I purchased with its dependencies, lies between Krakow and Krzeszowice” – about the owners of Niegoszowice manor house and property

Abstract

Citizens of Krakow as well as members of the gentry connected with Lesser Poland can be enumerated among the owners of Niegoszowice – a village located less than 20 kilometres to the west of Krakow. Some of them owned the country estate and profited from leasing it; others resided there permanently simultaneously holding offices in Krakow. Families that were connected to the place in the Old Polish times include the Lagjurgowie, Niegoszowscy, Bonerowie, Firlejowe, Szembekowie, Trewani, Komeccy, Kochanwscy and Głuchowscy. On the cusp of the 18th and 19th centuries, the next owner, the Krakow canon Michał Soltyk, built a palace in Niegoszowice where he accumulated an immense collection of curiosities and a library. After his death, Niegoszowice became the property of his nephews, and then belonged to counts Borowsky, Krakow merchants Rathowie, and to Colonel Benedykt Zielonka and his heir. Since 1846, the property belonged to the family of Chwalibogowscy who were connected with Krakow, and from whom Prince Eugeniusz Lubomirski, the heir of Kruszyna, bought it in 1882. His heirs sold Niegoszowice in 1912 to count Piotr Rostworowski. The estate and the park were bought from the Rostworowscy family in 1966 by the PAX Association for the abode of United Economic Units “Veritas” (Zjednoczone Zespoły Gospodarcze “Veritas”) that ordered modernization of the manor house in the years 1971-1986. Currently, the manor house and the park are a private property.

Keywords: Social history, modern era, Free City of Cracow, Lesser Poland in XIX and XX century, manor and village in Niegoszowice

Tytułowy opis położenia Niegoszowic pochodzący z 1808 r., a także zapis z 1878 r.: „wieś Niegoszowice przy gościńcu bitym tak zwanym wrocławskim położona o pół mili od stacji kolei żelaznej Cesarza Ferdynanda w Zabierzowie, stacji ostatniej przed Krakowem, a o milę od Krzeszowic oddalona”, zwracają uwagę na bliskie sąsiedztwo majątku z Krakowem. I rzeczywiście, wśród właścicieli dworu nadzwyczaj często, i to już od XVI w., spotykamy obywateli i mieszkańców Krakowa. Niektórzy z nich tylko czerpali korzyści z dzierżawienia tej wiejskiej posiadłości, inni rezydowali tu na stałe, pełniąc jednak urzędy lub piastując godności związane z Krakowem.

Od średniowiecza Niegoszowice należą do erygowanej w XI w. parafii rzymskokatolickiej pw. Wszystkich Świętych w sąsiedniej Rudawie. W okresie staropolskim miejscowości wchodzące w skład tej parafii podlegały początkowo kasztelanii krakowskiej, a po powstaniu w XIV w. powiatów sądowych były zaliczane do powiatu krakowskiego (ponieważ granice powiatów nie były stałe, czasem przypisywano je do powiatu proszowskiego)¹. Po trzecim rozbiórce Polski w 1795 r. obszar ten został wcielony do dystryktu olkuskiego austriackiej Galicji Zachodniej. Od 1809 r. okolice Rudawy przeszły pod administrację Księstwa Warszawskiego i należały do departamentu krakowskiego. W latach 1815–1846 Niegoszowice wchodziły w skład gminy polityczno-administracyjnej Pisary Wolnego Miasta Krakowa². W 1846 r. tereny te zostały ponownie włączone do Cesarstwa Austriackiego jako część Wielkiego Księstwa Krakowskiego. Od roku 1853 do roku 1918 Niegoszowice należały do powiatu chrzanowskiego. W odrodzonym Państwie Polskim Niegoszowice leżały do 1933 r. w powiecie chrzanowskim województwa krakowskiego, w gminie Rudawa, a od 1934 r. wchodziły w skład gminy zbiorowej Krzeszowice. W latach 1939–1945 Niegoszowice znalazły się w granicach gminy Zabierzów, włączonej do tzw. Generalnego Gubernatorstwa. Po 1945 r. powiat chrzanowski należał do województwa krakowskiego, Niegoszowice ponownie były częścią gminy zbiorowej Krzeszowice. W 1954 r. w ramach reformy administracyjnej powstała gromada Rudawa – gromady zniesiono w 1973 r., powołując gminy. W latach 1973–1976 Niegoszowice były częścią gminy Rudawa. W 1975 r., po likwidacji powiatów, gmina Rudawa znalazła się w województwie miejskim krakowskim i została włączona do gminy Zabierzów. Obecnie Niegoszowice są nadal częścią tej gminy, od 1998 r. leżącej w powiecie krakowskim województwa małopolskiego³.

Pierwsza wzmianka o Niegoszowicach pochodzi z 1373 r.⁴, ale informacje o właścicielach wsi znajdujemy dopiero w aktach sądu ziemskiego krakowskiego z 1397 r. Są w nich wymienieni jako dziedzice Pietrasz i Wawrzyniec⁵, synowie Święcha, być może wcześniejszego właściciela⁶. Wieś zapewne podzielona była wówczas między kilku szlacheckich właścicieli, którzy często się zmieniali – na przełomie XIV i XV w. jako dziedzice, oprócz wspomnianych Pietrasza i Wawrzyńca oraz ich brata Bernarda⁷, w źródłach występują Sięgniew (1400), Świętosław (1418), Tomasz

---

¹ F. Kiryk, *W okresie staropolskim*, [w:] *Rudawa. Z dziejów wsi podkrakowskiej (do 1945 roku)*, pod red. F. Kiryka, Kraków 1983, s. 43.

² J. Hampel, *W czasach porzbiórowych*, [w:] *Rudawa. Z dziejów wsi...*, s. 99.

³ Tamże, s. 31–34, 38.

⁴ A. Gawrońska, *Niegoszowice*, [w:] *Monografia Gminy Zabierzów*, pod red. P. Hapanowicza i S. Piwowarskiego, Kraków 2009, s. 94.

⁵ F. Kiryk, *W okresie staropolskim...*, s. 48.

⁶ Tamże, s. 80.

⁷ Na podstawie materiałów zebranych przez pracowników Pracowni Słownika Historyczno-Geograficznego Małopolski Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk, którym bardzo dziękuję za pomoc. *Najdawniejsze księgi sądowe krakowskie*, cz. II, wyd. B. Ulanowski, [w:] *Starodawne prawa polskiego pomniki*, t. VIII, Kraków 1886, s. 775, 819, nr 9400, 9812; S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 12, Warszawa 1915, s. 87.

i jego syn Jan, herbu Baranie Rogi (1423), Stanisław (1429) i Piotr (1434)⁸. W 1418 r. jako właściciel (od niedawna) jest wzmiankowany Andrzej Rupniowic z Brzoskwini, herbu Topór, wymieniany także w latach 1428–1429 jako pan na Niegoszowicach⁹. W 1434 r. Jan z Niegoszowic (prawdopodobnie tożsamy ze wspomnianym już Janem, herbu Baranie Rogi, wymienianym także w latach 1436 i 1440) pożycza dwieście grzywien Janowi z Tęczyna, wojewodzie krakowskiemu¹⁰. Jan Długosz w opisie beneficjów kościelnych w Małopolsce podaje, że Niegoszowice są wsią szlachty zagrodowej, a folwark należy do Jana Niegoszowskiego¹¹ – prawdopodobnie herbu Baranie Rogi (syn lub wnuk poprzedniego właściciela o tym imieniu), wymienianego jako posesora do 1499 r.¹² W drugiej połowie XV w. jako właściciele wsi występują także Błażej, herbu Turzyna (1476)¹³ oraz Aleksandrowscy, wywodzący się od wspomnianego Andrzeja Rup (Rupniowica) z Brzoskwini, herbu Topór, posiadający Niegoszowice do 1483 r.¹⁴ We wrześniu 1487 r., za zgodą króla Kazimierza Jagiellończyka, Mikołaj Kreza, herbu Przeginia z Zawady, Szklar i Niegoszowic sprzedał z prawem wykupu czynsz roczny 16 grzywien, zabezpieczony na dobrach Szklary i Niegoszowice, wykonawcom testamentu Teodora Weinricha za 400 florenów węgierskich czynszu dla mansjonarzy kościoła św. Barbary w Krakowie¹⁵. Czynsz ten przejął w 1492 r. Piotr Myszkowski, kasztelan wieluński i zabezpieczył na swoich dobrach¹⁶. W 1510 r. kasztelan krakowski Andrzej Tęczyński kupił za 100 grzywien od Jana z Nielepic i Niegoszowic jego część wsi¹⁷.

⁸ F. Kiryk, *W okresie staropolskim...*, s. 81.

⁹ Na podstawie materiałów zebranych przez pracowników Pracowni Słownika Historyczno-Geograficznego Małopolski Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk. APKr, Księgi ziemskie krakowskie, sygn. Ter. Crac. 8, s. 354 (rok 1428), 9, s. 17, 144 (rok 1429); J. Kurtyka, *Tęczyńscy. Studium z dziejów polskiej elity możnowładczej w średniowieczu*, Kraków 1997, s. 123; tenże, *Latyfundium Tęczyńskie. Dobra i właściciele (XIV–XVII wiek)*, Kraków 1999, s. 47.

¹⁰ Na podstawie materiałów zebranych przez pracowników Pracowni Słownika Historyczno-Geograficznego Małopolski Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk. *Zapiski herbowe krakowskie*, wyd. B. Ulanowski, [w:] *Starodawne prawa polskiego pomniki*, t. VII, Kraków 1885, s. 354–355, 361, nr 707, 708, 761. J. Kurtyka, *Tęczyńscy...*, s. 430–431; tenże, *Latyfundium Tęczyńskie...*, s. 94–95.

¹¹ J. Długosz, *Liber beneficiorum diocesis Cracoviensis*, t. II, wyd. A. Przeździecki, Kraków 1864, s. 60–61. Por. J. Łobczowski, *Rudawa. Kościół, probostwo, parafia*, Kraków 1916, s. 151; F. Kiryk, *W okresie staropolskim...*, s. 43–44, 81; A. Gawrońska, *Niegoszowice...*, s. 94.

¹² Na podstawie materiałów zebranych przez pracowników Pracowni Słownika Historyczno-Geograficznego Małopolski Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk. Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Skarbu Koronnego I, 1 (k. 384–535), Rejestr poradnego województwa krakowskiego z lat 1490–1520 (rok 1490, 1493, 1494, 1499).

¹³ *Zapiski herbowe...*, s. 481, nr 1123. Por. A. Gawrońska, *Niegoszowice...*, s. 94.

¹⁴ J. Kurtyka, *Tęczyńscy...*, s. 78.

¹⁵ ANKr, Zbiór dokumentów pergaminowych, sygn. Perg. 346, 476; A. Boniecki, *Herbarz Polski*, t. 12, Warszawa 1912, s. 277–278. Por. F. Kiryk, *W okresie staropolskim...*, s. 81; A. Gawrońska, *Niegoszowice...*, s. 94.

¹⁶ ANKr, Zbiór dokumentów pergaminowych, sygn. Perg. 481. Por. Biblioteka Jagiellońska, rkps 5348, s. 551; A. Gawrońska, *Niegoszowice...*, s. 94.

¹⁷ J. Kurtyka, *Latyfundium Tęczyńskie...*, s. 133.

W 1514 r. Niegoszowice jako zastaw od N. Włodzisławskiego posiada Feliks Langjurga¹⁸, w 1519 r. bracia Erazm i Feliks Langjurgowie wymieniani są już jako właściciele Niegoszowic (zapewne tylko części wsi)¹⁹. Erazm i Feliks byli synami możnego mieszczanina i rajcy krakowskiego Jerzego Langa, zwanego Langjurgiem, i Anny Morsztyn, córki rajcy Stanisława starszego²⁰ – to początek bliskich związków Niegoszowic z Krakowem. W 1529 r. kasztelan krakowski Andrzej Tęczyński odstąpił łan z kmieciem w Niegoszowicach Erazmowi Langowi²¹. W 1531 r. majątek odziedziczyły dzieci Erazma: połowę (połowa dworu, sadzawek, sadów, łąk, gumna i stodół) otrzymał syn Feliks, mieszczanin krakowski i wójt wileński, a drugą połowę do podziału dostały córki Anna, żona Mikołaja Cikowskiego, herbu Radwan, kasztelana sądeckiego, oraz Feliksa, żona Krzysztofa Glińskiego z Czyszowa, herbu Nowina²². Na wzmiankowanym od końca XIV w. folwarku znajdował się wówczas okazały dwór z wieżą, stanowiącą pozostałość średniowiecznego założenia obronnego²³. W 1539 r. Feliks Langjurga odstąpił swoją część Niegoszowic siostrze Feliksie Glińskiej²⁴.

Jan Ptaśnik, analizując dzieje krakowskiego mieszczaństwa, stwierdził:

oto bogacze krakowscy, którzy nabywają dobra ziemskie, chcieliby się zupełnie zrównać ze szlachtą, chętnie też zmieniają swe nazwiska niemieckie, by się zatarto ich nieszlacheckie pochodzenie. Stąd też niektórzy od dóbr nabytych urabiają sobie nowe nazwiska. Można rodzina Langów od majątku Niegoszowic przeżywa się Niegoszowskimi²⁵.

Walery Nekanda Trepka wspomina Jana Niegoszowskiego w 1537 r.²⁶ W 1538 r. wzmiankowani są Stanisław, Jan, Anna i Zofia, dzieci zmarłego Erazma Langa i Zofii

¹⁸ Na podstawie materiałów zebranych przez pracowników Pracowni Słownika Historyczno-Geograficznego Małopolski Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk. *Matricularum Regni Poloniae summaria*, cz. IV, t. 1, wyd. T. Wierzbowski, Warszawa 1910, s. 137, nr 2352.

¹⁹ Na podstawie materiałów zebranych przez pracowników Pracowni Słownika Historyczno-Geograficznego Małopolski Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk. *Matricularum Regni Poloniae summaria*, cz. IV, t. 2, wyd. T. Wierzbowski, Warszawa 1912, s. 212, nr 12291.

²⁰ Anna Morsztynówna była siostrą Szczęsnej (Felicji), żony Jana Bonera (J. Ptaśnik, *Bonerowie*, „Rocznik Krakowski” 1905, 7, s. 51–52; C. Bąk-Koczarska, *Mieszkańcy pałacu „pod Krzysztoforą” w Krakowie. Właściciele i lokatorzy od XIV do XX wieku*, Kraków 1999, s. 19; Z. Noga, *Krakowska rada miejska w XVI wieku. Studium o elicie władzy*, Kraków 2003, s. 113, 322, 327).

²¹ J. Kurtyka, *Latyfundium Tęczyńskie...*, s. 133.

²² F. Kiryk, *W okresie staropolskim...*, s. 81. Por. J. Ptaśnik, *Bonerowie...*, s. 51–52; S. Uruński, *Rodzina...*, t. 4, s. 182; A. Boniecki, *Herbarz...*, t. 3, Warszawa 1900, s. 214.

²³ F. Kiryk, *W okresie staropolskim...*, s. 54; A. Gawrońska, *Niegoszowice...*, s. 94.

²⁴ ANKr, Akta miasta Krakowa, rkps 12, s. 102–103; rkps 437, s. 224–225. Por. C. Bąk-Koczarska, *Mieszkańcy pałacu „pod Krzysztoforą”...*, s. 19.

²⁵ J. Ptaśnik, *Obrazki z przeszłości Krakowa. Seria druga*, Biblioteka Krakowska nr 21, Kraków 1903, s. 50. Por. S. Kutrzeba, J. Ptaśnik, *Dzieje handlu i kupiectwa krakowskiego*, „Rocznik Krakowski” 1910, 14, s. 127; H. Barycz, *Niegoszewski (Niegoszowski) Stanisław*, [w:] PSB, t. 22, 1977, s. 763.

²⁶ W. Nekanda Trepka, *Liber Generationis Plebeanorum („Liber Chamorum”)*, wyd. W. Dworzaczek, J. Bartyś, Z. Kucharczyk, cz. 1, Wrocław–Warszawa–Kraków 1963, nr 478.

Sokołownej, dziedzice Niegoszowic²⁷. W tym też roku Stanisław Niegoszowski Langjurgowicz w imieniu rodzeństwa wydzierżawił Niegoszowice mieszczaninowi krakowskiemu Konradowi Krupkowi²⁸. W zapisie w aktach radzieckich krakowskich z 1544 r., na którą powołuje się Jan Ptaśnik, łącząc Langów z Niegoszowskimi, jest wymieniony Stanisław Niegoszowski, brat Anny, córki zmarłego Erazma Langa z Niegoszowic²⁹.

W Niegoszowicach urodził się około 1560 r. Stanisław Niegoszowski (Niegoszewski), herbu Jastrzębiec (syn Stanisława i Małgorzaty), poeta łaciński i improvizator, sekretarz króla Zygmunta III Wazy, zmarły około 1590 r.³⁰ Według niektórych źródeł zmarł dopiero około 1599 r., a w latach 1592–1598 był dworzaniem królewskim³¹.

Stanisław Kutrzeba i Jan Ptaśnik napisali, że w 1557 r. przy drugim podziale majątku zmarłego w 1549 r. Seweryna Bonera, burgrabiego krakowskiego i starosty bieckiego, jego syn Stanisław otrzymał m.in. wieś Niegoszowice³². Jednak w opublikowanym kilka lat wcześniej obszernym artykule o dziejach rodziny Bonerów Jan Ptaśnik wymienił w części należącej do Stanisława Bonera miejscowość Niegowonice (w dobrach Ogrodzieniec), a o posiadaniu przez Bonerów Niegoszowic nie wspomniał³³. O przynależności Niegoszowic do balickiego klucza dóbr bonerowskich pisze także Henryk Barycz³⁴. Balice należały do Seweryna Bonera od lat trzydziestych XVI w., jako majątek jego żony Zofii Betmanówny³⁵, jednak mówiące wówczas o dobrach balickich, źródła wymieniają Balice, Burów i Szczyglice³⁶, dopiero od końca tego wieku, dodając jeszcze Niegoszowice. Jednak w archiwaliach znajdujemy wpisy, że już w 1541 r. Stanisław Niegoszowski uczynił zapis na Niegoszowicach dla Seweryna Bonera z Balic³⁷, a w 1546 r. część Niegoszowic miał Jan Boner, starosta

²⁷ *Matricularum Regni Poloniae summaria*, cz. IV, t. 3, wyd. T. Wierzbowski, Warszawa 1915, s. 97, nr 19294.

²⁸ Por. Biblioteka Jagiellońska, rkps 5348, s. 262.

²⁹ ANKr, Akta miasta Krakowa, rkps 439, s. 702.

³⁰ H. Barycz, *Niegoszewski...*, s. 763–767. Por. J. Łobczowski, *Rudawa...*, s. 153; F. Kiryk, *W okresie staropolskim...*, s. 93, 96; A. Gawrońska, *Niegoszowice...*, s. 94.

³¹ *Bibliografia Polska Karola Estreichera*, t. 23, wyd. S. Estreicher, Kraków 1910, s. 109–110; W. Nekanda Trepka, *Liber Generationis Plebeanorum...*, cz. 1–2, nr 1477.

³² S. Kutrzeba, J. Ptaśnik, *Dzieje handlu i kupiectwa...*, s. 81–82.

³³ J. Ptaśnik, *Bonerowie...*, s. 72, 75, 131. Por. APKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. 76, s. 239.

³⁴ H. Barycz, *Niegoszewski...*, s. 763.

³⁵ J. Ptaśnik, *Bonerowie...*, s. 55, 57, 59, 69, 71, 115, 130; W. Pocięcha, *Boner Seweryn*, [w:] PSB, t. 2, 1936, s. 300–301. Tylko dzieci Seweryna Bonera i Zofii Betmanówny – Jan, Stanisław i Zofia – zgodnie z ówczesnym prawem mogły przejąć dobra balickie (dziedziczenie po matce), nie miały praw do Balic dzieci Bonera z drugiego małżeństwa (Seweryn i Fryderyk).

³⁶ *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, opr. Z. Leszczyńska-Skrętowa, F. Sikora, cz. I, z. 1, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1980, s. 17; J. Ptaśnik, *Bonerowie...*, s. 57, 59; S. Kutrzeba, J. Ptaśnik, *Dzieje handlu i kupiectwa...*, s. 76.

³⁷ Biblioteka Jagiellońska, rkps 5348, s. 276.

oświęcimski³⁸. Prawdopodobnie więc Niegoszowice zostały wówczas przejęte przez Bonerów i włączone do kompleksu dóbr balickich, jednak być może ze względu na niewielką wartość, spowodowaną złym stanem majątku, nie były wymieniane jako jego część.

Balice po śmierci Seweryna Bonera, po pierwszym podziale majątku w 1550 r. przejął syn Jan, a po jego bezpotomnej śmierci w 1562 r.³⁹ stały się własnością jego siostry Zofii Bonerówny, żony Jana Firleja⁴⁰. Według zapisów Metryki Koronnej w skład dóbr balickich, które po Bonerach objął Firlej, wchodziły także Niegoszowice⁴¹. W czynnościach prawnych dotyczących objęcia w posiadanie Balic oraz nieruchomości w Krakowie w spadku po bracie Zofię Firlejową przed sądem grodzkim krakowskim w 1563 r. reprezentował poeta Jan Kochanowski⁴². Ze sporządzonych wówczas wpisów wynika, że przejęte przez Firlejową dobra balickie składały się tylko z Balic, Szczyglic i Burowa⁴³. Jednak w 1573 r. Niegoszowice należą do Firleja, zabezpiecza bowiem na ich hipotecę sumę 1500 florenów dla Wojciecha Strumińskiego, dzierżawcy Balic⁴⁴.

Jan Firlej, herbu Lewart, marszałek wielki koronny i wojewoda krakowski, zmarł w 1574 r.⁴⁵ Balice otrzymał w ramach dziedziczenia po matce najstarszy syn Mikołaj⁴⁶. Jako właściciela tych dóbr wymienia go rejestr poborowy z 1581 r.⁴⁷, który przy Niegoszowicach podaje tylko ogólnie własność Firlejów (dzierżawcą był Czebulski), jednak przy Balicach, Burowie i Szczyglicach w parafii Morawica jako

---

³⁸ Biblioteka Jagiellońska, rkps 5348, s. 319.

³⁹ K. Pieradzka, *Boner Jan*, [w:] PSB, t. 2, 1936, s. 299–300.

⁴⁰ Brat Jana i Zofii, Stanisław zmarł w 1560 r. (J. Ptaśnik, *Bonerowie...*, s. 72, 74, 75, 77; W. Budka, *Boner Stanisław*, [w:] PSB, t. 2, 1936, s. 302; M. Kwaśnik, *Rezydencja w Balicach*, [w:] *Pałace i wille podmiejskie Krakowa*, pod red. J. Małeckiego, Kraków w dziejach Narodu nr 24, Kraków 2007, s. 155–156.

⁴¹ I. Rolska, *Firlejowie Leopardzi. Studia nad patronatem i fundacjami artystycznymi w XVI–XVII wieku*, Lublin 2009, s. 95, 213. Por. *Sumariusz Metryki Koronnej. Księga wpisów podkanclerzego Wojciecha Baranowskiego z okresu marzec 1588 – grudzień 1590 MK 135 z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie*, oprac. W. Krawczuk, M. Kulecki, Warszawa 2010, nr 924, s. 340.

⁴² I. Rolska, *Firlejowie...*, s. 121; S. Windakiewicz, *Jan Kochanowski*, Kraków 1930, s. 38; M. Korolko, W. Urban, *Fakty i przypuszczenia w życiorysie Kochanowskiego*, [w:] *Jan Kochanowski i epoka renesansu*, pod red. T. Michałowskiej, Warszawa 1984, s. 286–287.

⁴³ S. Windakiewicz, *Życie dworskie Kochanowskiego (Przyczynek do biografii poety)*, Kraków 1886, s. 29–31, 39–43.

⁴⁴ Biblioteka Jagiellońska, rkps 5348, s. 574, 576.

⁴⁵ S. Bodniak, *Firlej Jan*, [w:] PSB, t. 7, 1948, s. 1–6; I. Rolska, *Firlejowie...*, s. 97. Dzieci Jana Firleja i Zofii Bonerówny, mogące dziedziczyć dobra balickie, to Mikołaj, Andrzej, Jan, Piotr i córki.

⁴⁶ K. Lepszy, *Firlej Mikołaj*, [w:] PSB, t. 7, 1948, s. 14; M. Kwaśnik, *Rezydencja w Balicach...*, s. 156.

⁴⁷ A. Pawiński, *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. Małopolska*, t. 3, Warszawa 1886, Rejestr poborowy z 1581 r. Województwo krakowskie, s. 34, 37.

właściciela wpisano „pana bieckiego”, czyli kasztelana bieckiego Mikołaja Firleja⁴⁸. Firlej, wojewoda krakowski, rzadko odwiedzał swoją wspaniałą kamienicę w Rynku krakowskim (nr 9, także przejętą w spadku po Bonerach)⁴⁹, chętniej przebywając w Balicach, gdzie gościł wybitne osobistości, np. w 1592 r. narzeczoną króla Annę Austriaczkę, a w 1595 r. kardynała Henryka Gaetano⁵⁰.

Jednak odnalezione w źródłach zapisy z końca XVI w. wprowadzają pewne zamieszanie w kwestii własności dóbr balickich, a więc i Niegoszowic. W oficjalnym podziale ojcowskiego majątku, który synowie Jana Firleja, marszałka wielkiego koronnego przeprowadzili dopiero w 1590 r., dobra balickie, czyli Balice z dworem, Burów, Szczyglice i Niegoszowice, otrzymał Jan, który zobowiązany został do wykupienia zastawionych Niegoszowic⁵¹. Rejestr poborowy z 1593 r.⁵² przy Niegoszowicach podaje jako właściciela Firleja, jednak przy Balicach, Szczyglicach i Burowie wymienia konkretnie Jana Firleja, podskarbiego koronnego⁵³. Prawdopodobnie bracia Mikołaj i Jan zawarli wówczas porozumienie w kwestii użytkowania kompleksu dóbr i dworu w Balicach, skoro należały one, jak wiemy, do Mikołaja.

Po przeniesieniu stałej siedziby królewskiej do Warszawy na przełomie XVI i XVII w. i po śmierci Mikołaja, wojewody krakowskiego w 1600 r. Balice przeostały być rezydencją Firlejów (Jan przebywał głównie w Markuszowie, pomiędzy Puławami a Lublinem), więc dobra balickie były oddawane w dzierżawę⁵⁴. W latach 1610–1615 dzierżawcą Balic, Burowa, Szczyglic i Niegoszowic był Piotr Kochanowski herbu Korwin, bratanek Jana Kochanowskiego, poeta i tłumacz poetów włoskich, sekretarz królewski⁵⁵.

Po śmierci Mikołaja Firleja, wojewody krakowskiego, jako właściciel dóbr balickich występuje ponownie jego brat Jan, podskarbi koronny⁵⁶. Ustalenie faktyczne-

⁴⁸ *Urzednicy województwa krakowskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. S. Cynarski, A. Falniowska-Gradowska, Kórnik 1990, nr 45.

⁴⁹ W. Komorowski, K. Follprecht, *Właściciele kamienic Rynku krakowskiego w czasach nowożytnych (do pierwszej okupacji szwedzkiej)*, (część 4), „Krakowski Rocznik Archiwalny” 1999, t. 5, s. 15.

⁵⁰ J.U. Niemcewicz, *Zbiór pamiętników historycznych o dawnej Polsce*, t. 2, Warszawa 1822, s. 134; K. Lepszy, *Firlej Mikołaj...*, s. 14; M. Kwaśnik, *Rezydencja w Balicach...*, s. 156–157; I. Rolska, *Firlejowie...*, s. 214.

⁵¹ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Metryka Koronna, sygn. MK 135, s. 774v; I. Rolska, *Firlejowie...*, s. 99, 213. Por. *Sumariusz Metryki Koronnej...*, nr 924, s. 340.

⁵² Biblioteka Jagiellońska, rkps 5043, s. 67, 75v.

⁵³ K. Lepszy, *Firlej Jan*, [w:] PSB, t. 7, 1948, s. 7; *Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, opr. K. Chłapowski, S. Ciara, Ł. Kądziela, T. Nowakowski, E. Opaliński, G. Rutkowska, T. Zielińska, Kórnik 1992, nr 752, s. 167.

⁵⁴ M. Kwaśnik, *Rezydencja w Balicach...*, s. 158; I. Rolska, *Firlejowie...*, s. 207.

⁵⁵ *Ludowika Aryosta Orland Szalony przekładnia Piotra Kochanowskiego*, wyd. J. Czubek, t. 1, Kraków 1905, s. XXX, XXXIV; R. Pollak, *Kochanowski Piotr*, [w:] PSB, t. 13, 1967–1968, s. 199; H. Barycz, *Z epoki renesansu, reformacji i baroku. Prądy – idee – ludzie – książki*, Warszawa 1977, s. 211–212; H. Barycz, *Z zaścianka na Parnas. Drogi kulturalnego rozwoju Jana Kochanowskiego i jego rodu*, Kraków 1981, s. 266–267; M. Kwaśnik, *Rezydencja w Balicach...*, s. 158; I. Rolska, *Firlejowie...*, s. 99, 214–215.

⁵⁶ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. 192, s. 74–76, nr 61.

go właściciela dóbr w tym czasie jest trudne, ze względu na brak źródeł. Jan Firlej, podskarbi koronny, razem z bratem Henrykiem, prymasem (zm. 1626), byli opiekunami małoletnich dzieci zmarłego brata Mikołaja, wojewody krakowskiego⁵⁷. Być może Jan, przekazawszy już wcześniej dobra balickie Mikołajowi, wówczas zarządzał nimi już tylko z racji opieki nad małoletnimi posesorami. Jednak po śmierci Jana, podkanclerzego koronnego, w 1614 r.⁵⁸ dobra balickie przejęli jego synowie Andrzej i Henryk⁵⁹. Bracia podzielili majątek po ojcu dopiero w 1622 r.⁶⁰ – nie znamy tekstu umowy, z zachowanej notatki wynika, iż powstały dwa kompleksy dóbr. Jeden z nich tworzyły Sancygniów, Wola Knyszyńska, Balice, Niegoszowice i dworek w Krakowie – była to część Henryka. Dziedzicem Markuszowa, wchodzącego w skład drugiej części, był Andrzej⁶¹. Dzierżawcami dóbr balickich, a więc i Niegoszowic, byli wówczas przedstawiciele bogatej kupieckiej rodziny mieszczan krakowskich Amendów⁶². Umowę dzierżawy na 3 lata z Jerzym Amendą zawarł Henryk Firlej, sekretarz królewski już we wrześniu 1623 r. w Lublinie⁶³, gdyż właśnie w dobrach rodzinnych na Lubelszczyźnie przebywał najczęściej⁶⁴. W 1631 r. Henryk Firlej, wówczas biskup przemyski, zawierał umowy w sprawie dzierżawy Balic i Niegoszowic ze spadkobiercami Jerzego Amendy⁶⁵. Jako dzierżawca Balic w 1635 r. jest wymieniany Stanisław Amenda, rajca olkuski, właściciel kamienicy w Krakowie przy ulicy Floriańskiej (nr 13)⁶⁶.

Tezę o przynależności dóbr balickich do spadkobierców Mikołaja, wojewody krakowskiego, potwierdza zapis w rejestrze poborowym z 1629 r., wymieniający jako właściciela Niegoszowic Mikołaja Firleja, a jako dzierżawcę Jerzego Amendę⁶⁷. Zakładając, że nie jest to pomyłka pisarza (który przepisał wykaz z lat wcześniejszych, bez aktualizowania właściciela), ale odzwierciedlenie stanu faktycznego, to dobra balickie byłyby wtedy własnością Mikołaja Firleja, starosty lubelskiego i kasztelana wojnickiego, późniejszego wojewody sandomierskiego, zm. w 1636 r. (syn Mikołaja, wojewody krakowskiego)⁶⁸.

⁵⁷ I. Rolska, *Firlejowie...*, s. 160.

⁵⁸ K. Lepszy, *Firlej Jan*, [w:] PSB, t. 7, 1948, s. 7.

⁵⁹ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. 202, s. 2016–2022.

⁶⁰ I. Rolska, *Firlejowie...*, s. 215. Por. APKr, Archiwum Dzikowskie Tarnowskich, sygn. ADZT 131, s. 279.

⁶¹ I. Rolska, *Firlejowie...*, s. 208, 215.

⁶² M. Kwaśnik, *Rezydencja w Balicach...*, s. 158.

⁶³ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. Rel. 48, s. 1675, 1678, 1681, 1682; Biblioteka Jagiellońska, rkps 5349, t. 1, s. 414.

⁶⁴ J. Kwolek, *Firlej Henryk*, [w:] PSB, t. 6, 1948, s. 478; I. Rolska, *Firlejowie...*, s. 100.

⁶⁵ Biblioteka Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, rkps 590.

⁶⁶ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. Rel. 62, s. 1649; A. Chmiel, *Domy krakowskie. Ulica Floriańska, część 1*, Biblioteka Krakowska nr 54, Kraków 1917, s. 57–58.

⁶⁷ *Rejestr poborowy województwa krakowskiego z roku 1629*, oprac. W. Domin, J. Kolasa, E. Trzyna, S. Żyga, pod red. S. Inglota, Wrocław 1956, s. 35, 41. Przy Balicach, Burowie i Szczyglicach podany jest tylko dzierżawca, Jerzy Amenda.

⁶⁸ K. Lepszy, *Firlej Mikołaj*, [w:] PSB, t. 7, 1948, s. 15; *Urzednicy województwa sandomierskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Chłapowski, A. Falniowska-Gradowska, Kórnik 1993, s. 178.

Kiedy w 1635 r. umarł Henryk, biskup przemyski (jego brat Andrzej zmarł w 1626 r.), wygasła w linii męskiej gałąź rodziny wywodząca się od Jana Firleja, podkanclerzego koronnego (zm. 1614)⁶⁹. Dobra balickie przeszły (wróciły?) wówczas w ręce spadkobierców jego brata Mikołaja (zm. 1600). Potwierdza to wpis w sprawie najazdu na Niegoszowice dokonany w aktach grodzkich krakowskich z 1658 r., w którym występuje Andrzej Firlej, kasztelan lubelski (zm. 1661), syn wojewody sandomierskiego Mikołaja⁷⁰. Co prawda rejestr poborowy z 1652 r. jako posesora Balic, Burowa i Szczyglic wyjątkowo wymienia Szembeka, jednak przy Niegoszowicach – Firleja⁷¹. Późniejsze rejestry poborowe aż do połowy lat siedemdziesiątych XVII w. przy całych dobrach balickich jako właścicieli wzmiankują Firlejów⁷².

W 1652 r. dzierżawcą należących do Firlejów Balic, a zapewne i Niegoszowic, był mieszczanin krakowski Jan Karol Biderman⁷³. W 1653 r.⁷⁴ Franciszek Szembek, burgrabia krakowski⁷⁵ objął w dzierżawę Balice, Szczyglice, Burów i Niegoszowice po Stanisławie Amendzie. W 1658 r. Niegoszowice przejęła Jadwiga Amendzianka, żona Jana Ludwika Garlickiego, odkupiwszy je od Franciszka Szembeka⁷⁶. W 1660 r. Franciszek Szembek ponownie objął Balice, Niegoszowice, Burów i Szczyglice, które sprzedała mu Anna z Konieckich, żona Jana Ścibora z Chełma Chełmskiego, łowczego krakowskiego, wdowa po Janie Remerze z Wierzbicy⁷⁷.

W 1673 r.⁷⁸ Balice i Szczyglice są wymieniane jako własność Franciszka Szembeka, wówczas starosty bieckiego, a Niegoszowice należą, zapewne jako dzierżawa, do Józefa Karnińskiego. Rejestr poborowy z 1680 r., jako posesora Balic wymienia Szembeka, podczas gdy Niegoszowice nadal należą do Firlejów⁷⁹. Wydawcy źródła podają, że posesorem Niegoszowic był wówczas prawdopodobnie Zbigniew

⁶⁹ Jan Firlej miał cztery córki i dwóch synów: biskup Henryk zm. w 1635 r., Andrzej zm. w 1626 r.

⁷⁰ Wnuk Mikołaja, wojewody krakowskiego, zm. w 1600 r. (ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. 924, s. 245–248; *Urzednicy województwa lubelskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. W. Kłaczewski, W. Urban, Kórnik 1991, s. 109, nr 73; I. Rolska, *Firlejowie...*, s. 100).

⁷¹ ANKr, Rejestry poborowe województwa krakowskiego, sygn. Varia 26, s. 53, 68.

⁷² ANKr, Rejestry poborowe województwa krakowskiego, sygn. Varia 28 (rok 1653), s. 53, 68; Varia 51 (rok 1672), s. 57, 72; Varia 37 (rok 1673), s. 59, 73; Varia 49 (rok 1675), s. 10, 13.

⁷³ M. Kwaśnik, *Rezydencja w Balicach...*, s. 158.

⁷⁴ Biblioteka Jagiellońska, rkps 5349, t. 1, s. 681.

⁷⁵ *Urzednicy województwa krakowskiego...*, nr 1012, s. 261.

⁷⁶ Biblioteka Jagiellońska, rkps 5349, t. 1, s. 704.

⁷⁷ Biblioteka Jagiellońska, rkps 5349, t. 1, s. 702, 731; *Urzednicy województwa krakowskiego...*, nr 150.

⁷⁸ Biblioteka Jagiellońska, rkps 5349, t. 1, s. 805.

⁷⁹ *Rejestr poborowy województwa krakowskiego z roku 1680*, oprac. E. Trzyna, S. Żyga, Wrocław 1959, s. 32, 39. Drugi rejestr z tego roku zarówno Niegoszowice, jak i Balice określa jako należące do Firlejów (APKr, Rejestry poborowe województwa krakowskiego, sygn. Varia 41, s. 44, 56). Por. Biblioteka Jagiellońska, rkps 5484, k. 15 – rejestr podymnego 1681/1682.

Firlej, syn Mikołaja, wojewody sandomierskiego – jednak zmarł on już w 1649 r.⁸⁰ Niestety dla drugiej połowy XVII w. trudno ustalić, własnością którego dokładnie przedstawiciela rodziny Firlejów były Niegoszowice. Dopóki stanowiły część bogatych dóbr balickich, znajdujemy w źródłach przynajmniej fragmentaryczne informacje na ich temat, w okresie późniejszym zdecydowanie najważniejsze dla Firlejów były majątki leżące daleko od Krakowa.

Według zapisów rejestru poborowego w 1688 r.⁸¹ Niegoszowice nadal należały do rodziny Firlejów⁸², chociaż już w 1678 r. jako ich właścicielka w księgach grodzkich krakowskich wzmiankowana jest Anna Trewani, wdowa po Franciszku⁸³. Franciszek Trewani (syn Jana Trevano, budowniczego krakowskiego i Elżbiety)⁸⁴, kupiec krakowski, prawo miejskie krakowskie przyjął w 1648 r.⁸⁵, jego żoną była Anna Gronkowska⁸⁶. W 1662 r. Franciszek Trewani a Cassaragi z Lugano otrzymał polski indygenat, także w uznaniu zasług ojca, architekta królewskiego⁸⁷. Franciszek Trewani zmarł około 1672 r.⁸⁸, jego żona Anna około 1689 r.⁸⁹ Do rodziny Trewanich należała od lat osiemdziesiątych XVII w. kamienica w Krakowie przy ulicy Grodzkiej (nr 37)⁹⁰.

W 1695 r. majątek Niegoszowice posiadali – w spadku po zmarłych rodzicach – bracia Karol Trewani, kanonik kościoła Wszystkich Świętych w Krakowie, prepozyt

---

⁸⁰ W. Czaplński, *Firlej Zbigniew*, [w:] PSB, t. 7, 1948, s. 17; I. Rolska, *Firlejowie...*, s. 100.

⁸¹ ANKr, Rejestry poborowe województwa krakowskiego, sygn. Varia 44, s. 37, 48. Balice są wówczas własnością Szembeka.

⁸² Badacze podają, że Niegoszowice należały do Firlejów do końca XVII w. (F. Kiryk, *W okresie staropolskim...*, s. 81; A. Gawrońska, *Niegoszowice...*, s. 94). Według Irenej Rolskiej były ich własnością do 1728 r. (I. Rolska, *Firlejowie...*, s. 128).

⁸³ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. 319, s. 146–157, nr 59–60; s. 264–269, nr 104; Biblioteka Jagiellońska, rkps 5349, t. 1, s. 839.

⁸⁴ ANKr, Akta miasta Krakowa, rkps 463, s. 140.

⁸⁵ ANKr, Akta miasta Krakowa, rkps 1425, s. 39. Por. S. Kutrzeba, J. Ptaśnik, *Dzieje handlu i kupiectwa krakowskiego*, „Rocznik Krakowski” 1910, 14, s. 102.

⁸⁶ ANKr, Akta miasta Krakowa, rkps 773, s. 151; Biblioteka Jagiellońska, rkps 5349, t. 1, s. 843; S. Tomkowicz, *Przyczynki do historii kultury Krakowa w pierwszej połowie XVII w.*, Lwów 1912, s. 134.

⁸⁷ *Herby nobilitacji i indygenatów XV–XVIII w. Album armorum nobilium Regni Poloniae XV–XVIII saec.*, red. B. Trelińska, Lublin 2001, nr 1002. Por. *Herbarz polski Kaspra Niesieckiego*, wyd. J.N. Bobrowicz, t. 9, Lipsk 1842, s. 119; S. Łoza, *Architekci i budowniczowie w Polsce*, Warszawa 1954, s. 315.

⁸⁸ Biblioteka Jagiellońska, rkps 5349, t. 1, s. 796.

⁸⁹ J. Michalewicz, M. Michalewicz, *Liber beneficiorum et benefactorum Universitatis Jagellonicae in saeculis XV–XVIII*, t. 1. *Fundationes pecuniariae Universitatis Jagellonicae in saeculis XV–XVIII*, Kraków 1999, s. 599, nr 1072. Autorzy podają, że Niegoszowice były jej własnością w latach 1685–1689.

⁹⁰ Kamienica w 1698 r. jest w rękach „pani Trewani”, w 1702 r. należała do księdza Trewaniego, a w 1717 r. do Jana Trewaniego, burgrabiego krakowskiego (A. Chmiel, *Domy krakowskie. Ulica Grodzka, część II*, Biblioteka Krakowska nr 85, 1935, s. 100; *Urzednicy województwa krakowskiego...*, nr 1076).

wodzisławski oraz Jan Trewani (przyszły burgrabia krakowski). Zabudowania dworskie w Niegoszowicach podzielono wówczas na dwie części:

do tegosz działu ten budynek należy, to jest medietas dworu nowego, zbudowanego także ab occidente z kuchnią jedną, okrom piwnic, przy nowym budynku ogród alias sad, item browar z naczyniem wszystkim i przy tym browarze pasternik na zbudowanie obory i folwarku. Item do tegoż działu należy spiklerz dolny, oprócz górnego, który będzie do inszego działu należał, którego jednak spiklerza przykrycie kiedy tego będzie potrzeba mutuo partium sumptu powinno być. Item do tego działu należeć będzie stodoła mniejsza i szopa. Item do tegosz działu stajnia przy spiklerzu, podle której stajnie połąć ta brogów należeć będzie. Parkany od stodoły mniejsze do stajen, od stajen około sadu na koło do Warzechy, do rogu parkanu nad drogą do tegosz działu należeć będą [...] Do tego działu budynek ten należy. Nowego budynku medietas ad orientem. Budynku starego połowa z kuchnią, z piwnicami także ad orientem. Item folwark z oborą całą i zupełną, chlewami i okołami, także stajniami, przy tymże folwarku zostającami. Item z sadem wielkim, około tych budynków ogrodzonym wszystkim. Item spiklerz górny. Item stodoła wielka i brogi, tak środkiem idące jako i po drugiej połąci od parkanu od drogi idącego. Wrota do wjazdów po obudwóch stronach wspólne bydź mają obiema stromom, jako do wjazdów, wyjazdów, tak i do naprawy. Parkany zaś, jako które budynki zasłaniają, podług działu przypadające, każdy dział sobie poprawiać, naprawiać powinien będzie [...] Aże do tego działu w nowym budynku niedostaje pieca, okien [...] tudziesz i browaru nie będzie miał do tego i druga połowa budynku starego wielce nadwątlona⁹¹.

W 1696 r.⁹² Karol Trewani przekazał swoją część spadku bratu Janowi, który w 1697 r.⁹³ odstąpił Niegoszowice księdzu Janowi z Kownat Komeckiemu, kanonikowi krakowskiemu, włocławskiemu i plockiemu⁹⁴. W marcu 1704 r. ksiądz kanonik zapisał na rzecz studentów Akademii Krakowskiej rentę 240 złotych polskich od kapitału 4 tys. złotych, zabezpieczonego na dobrach niegoszowickich⁹⁵. Równocześnie Komecki zapisał 6 tys. florenów zabezpieczonych na Niegoszowicach bratankowi Stanisławowi, a drugie 6 tys. do podziału bratankom Mikołajowi i Józefowi (synowie Wojciecha Komeckiego i Anny z Zakliczyna Jordanówny Stojowskiej)⁹⁶.

Po śmierci księdza kanonika w 1707 r. Niegoszowice objął bratanek Jan Komecki, burgrabia krakowski – prawdopodobnie to jemu stryj przekazał majątek, skoro pozostałym braciom zapisał sumy pieniężne zabezpieczone na hipotecę dóbr.

⁹¹ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. Rel. 122, s. 2331–2343, nr 788.

⁹² Biblioteka Jagiellońska, rkps 5349, t. 1, s. 866.

⁹³ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. 336, s. 990–1006, nr 364–368. Według Feliksa Kiryka Komeccy przejęli Niegoszowice dopiero w 1728 r. (F. Kiryk, *W okresie staropolskim...*, s. 81).

⁹⁴ B. Przybyszewski, *Katalog kanoników Krakowskiej Kapituły Katedralnej w XVIII wieku*, Kraków 2009, s. 77–78.

⁹⁵ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. 343, nr 173, s. 677–681. Por. APKr, Archiwum Wolnego Miasta Krakowa, sygn. WM 369; J. Michalewicz, M. Michalewicz, *Liber beneficiorum et benefactorum...*, s. 599, nr 1072.

⁹⁶ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. 343, nr 174, 175, s. 681–686. Por. A. Boniecki, *Herbarz...*, t. 10, Warszawa 1907, s. 368.

Burgrabią krakowskim był Komecki w latach 1702–1729, komisarzem państwa żywieckiego w latach 1705–1719, w 1728 r. komisarzem granicznym krakowskim, zmarł w 1731 r., jego żoną była Anna Kraszkowska⁹⁷.

Od 1731 r. jako właściciel Niegoszowic występuje jego syn Franciszek Komecki, również burgrabia krakowski w latach 1729–1746, zmarły w 1747/1748 r., żonaty z Magdaleną Antoniną Borowską⁹⁸. Komeccy zapewne rezydowali na stałe w Niegoszowicach, skoro w dniu 11 października 1742 r. w kościele parafialnym w Rudawie został ochrzczony ich syn Franciszek Józef⁹⁹. Już Jan Komecki posiadał także kamienicę w Krakowie przy ulicy Grodzkiej (nr 40AB), w której on, a potem także i syn mieszkali prawdopodobnie podczas pobytów w mieście¹⁰⁰. W aktach grodzkich krakowskich znajdujemy wpisy dotyczące Niegoszowic, związane z transakcjami zawieranymi przez Komeckiego¹⁰¹. W 1742 r. administratorem majątku był Józef Piotrowski¹⁰², potem, przynajmniej od 1746 r., dzierżawcą folwarku był Stanisław Hołownia Piotrowski¹⁰³. Franciszek Komecki jako burgrabia krakowski jest wzmiankowany w księdze grodzkiej krakowskiej jeszcze w lutym 1747 r.¹⁰⁴ Po jego śmierci dobra niegoszowickie odziedziczyła wdowa Magdalena Antonina (która około 1750 r. wyszła za mąż za Kazimierza Paczka, podczaszego mielnickiego, późniejszego burgrabiego krakowskiego) oraz dzieci: Ignacy, Anna i Michalina Komeccy¹⁰⁵. Od 1751 r. jako posesor Niegoszowic wymieniany jest Ignacy Komecki¹⁰⁶ i zapewne on również rezydował we dworze, skoro jego siostra Michalina Komecka w czerwcu

---

⁹⁷ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. Rel. 151, s. 2705–2709, nr 815; Castr. Crac. 367, s. 1279–1284, nr 402; Castr. Crac. 371, s. 297, nr 106; A. Boniecki, *Herbarz...*, t. 10, s. 368; *Urządnicy województwa krakowskiego...*, nr 1070, s. 232.

⁹⁸ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. 10, s. 36; *Urządnicy województwa krakowskiego...*, nr 1092, s. 232.

⁹⁹ Rodzicami chrzestnymi byli ksiądz Kajetan Komecki, kustosz katedry krakowskiej, i Franciszka z Psar Pisarska oraz Franciszek Achaciusz Pisarski i Teresa Piotrowska (J. Łobczowski, *Rudawa...*, s. 64).

¹⁰⁰ ANKr, Akta miasta Krakowa, rkps 1386, s. 121–123; rkps 1559, s. 35; rkps 2782, s. 13; rkps 2795, s. 16.

¹⁰¹ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. 372, s. 1942–1946, nr 638; Castr. Crac. 385, s. 2622–2623, nr 714.

¹⁰² Archiwum Parafii Rudawa, Księga chrztów 1705–1748, s. 188.

¹⁰³ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. 386, s. 2626–2632, nr 698; Castr. Crac. 387, s. 424–426, nr 111; Castr. Crac. 388, s. 2092–2094, nr 634; Castr. Crac. 390, s. 2112–2114, nr 626; Castr. Crac. Rel. 178, s. 1148–1152, nr 354.

¹⁰⁴ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. 387, s. 424–426, nr 111. Autorzy spisu urzędników podają, że zmarł lub zrezygnował z urzędu w 1746 r. (*Urządnicy województwa krakowskiego...*, nr 1092).

¹⁰⁵ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. Rel. 178, s. 1148–1152, nr 354; Castr. Crac. 388, s. 383–384, nr 123; Castr. Crac. 390, s. 2112–2114, nr 626.

¹⁰⁶ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. 391, s. 1946–1947, nr 612; 2077–2079, nr 651; Castr. Crac. 392, s. 1005–1009, nr 283; Castr. Crac. 393, s. 1162–1165, nr 348, 349; A. Boniecki, *Herbarz...*, t. 10, s. 368.

1754 r. była matką chrzestną ich siostrzeńca (syn Antoniego Straszewskiego i Anny z Komeckich) ochrzczonego w parafii rudawskiej¹⁰⁷.

W dniu 11 czerwca 1754 r.¹⁰⁸ Ignacy Komecki, burgrabicz krakowski sprzedał Niegoszowice za 59 tys. złp i 1 tys. rękawicznego¹⁰⁹ Franciszkowi Ksaweremu z Kieszkowa Korwin Kochanowskemu, kasztelanowi radomskiemu, kapitanowi wojsk saskich Jego Królewskiej Mości. W kontrakcie sprzedaży zapisano, że Komecki

daje, sprzedaje i rezygnuje ze wszystkimi dóbr tychże przynależnościami, gruntami, polami, rolami sianemi i niesianemi, łąkami, stawami, sadzawkami, rzekami, potokami, lasami, gajami, zaroślami, dworem, folwarkiem, budynkami, poddanemi pociążnemi i pieszemi, tak teraz w dobrach będącemi, jako na którekolwiek miejsce zbiegłemi – wyjmując tylko jednego pracowitego Szymona Przeniosło, w dobrach wsi Wadowie teraz osiadłego i znajdującego się – i ich robocznymi, czynszami, daninami, sprzężajami dworskimi i chłopskimi, browarem i karczmą, młynem, zgoła ze wszystką własnością, istnością i pożytkiem, tudzież prawem prezentowania na jakiegokolwiek beneficja kościelne¹¹⁰.

W związku ze sprzedażą Niegoszowic Komecki musiał uregulować sprawy spadkowe, m.in. z siostrą Anna Straszewską.

Franciszek Ksawery Kochanowski, syn Stanisława, kasztelana radomskiego i Anny z Poławic Ankwiczówny, został potem szambelanem królewskim, kasztelanem czechowskim, żarnowskim, zawichojskim, wiślickim, zm. w 1782 r., jego żoną była Józefa Dąbska, kasztelanka wojnicka¹¹¹. Jako dziedzic Aleksandrowic i Niegoszowic, kilkakrotnie zapisywał sumy na hipotecę dóbr oraz dokonywał zmian w już istniejących obciążeniach¹¹². Widoczne w księgach grodzkich krakowskich od 1762 r. kontrakty finansowe z rodziną Gołuchowskich¹¹³ zakończyły się sprzedażą

¹⁰⁷ Archiwum Parafii Rudawa, Księga chrztów 1748–1765, s. 60. Antoni Straszewski herbu Strzała (1726–1791), syn Floriana, skarbnika krakowskiego (*Herbarz polski Kaspra Niesieckiego*, wyd. J.N. Bobrowicz, t. 8, Lipsk 1841, s. 534).

¹⁰⁸ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. 394, s. 1652–1653, nr 485; s. 1774–1776, nr 522; s. 1776–1777, nr 523; s. 1784–1790, nr 527; sygn. Castr. Crac. Rel. 186, s. 2112–2116, nr 684.

¹⁰⁹ Rękawiczne – podarunek dawany zwyczajowo przez kupującego żonie (siostrze lub matce) sprzedającego (Z. Gloger, *Encyklopedia Staropolska Ilustrowana*, t. 4, Warszawa 1903, s. 101).

¹¹⁰ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. 394, s. 1652–1653, nr 485; s. 1774–1776, nr 522; s. 1776–1777, nr 523; s. 1784–1790, nr 527.

¹¹¹ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. 10, s. 285, 286; W. Szczygielski, *Kochanowski Franciszek Ksawery*, [w:] PSB, t. 13, 1967–1968, s. 183–184; *Urzednicy województwa sandomierskiego...*, nr 139, s. 186.

¹¹² ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. 396, s. 1317–1319, nr 479; Castr. Crac. 398, s. 1171–1175, nr 392; Castr. Crac. 398, s. 2073–2079, nr 666; s. 2081–2084, nr 668; s. 2086–2091, nr 670; s. 2667–2669, nr 848; Castr. Crac. 400, s. 394–402, nr 93; Castr. Crac. 401, s. 1934–1940, nr 571; s. 1945–1947, nr 575; Castr. Crac. 402, s. 1708–1710, nr 543; Castr. Crac. 404, s. 1087–1089, nr 414; s. 2884–2889, nr 1021.

¹¹³ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. 402, s. 1283–1290, nr 400–402; s. 2001–2003, nr 724; s. 3444–3445, nr 823.

Niegoszowice w dniu 26 czerwca 1766 r. Kasprowi z Gołuchowa Gołuchowskiemu za kwotę „70 tys. złp monety i liczby w Koronie idącej”, za

dobra przerzczone Niegoszowice swoje dziedziczne, takowe z dworem, folwarkiem, browarem, pobudynkami, grontami, polami, rolami, łąkami, paszami, pastwiskami, lasami, zaroślami, chrostami, stawami, sadzawkami, rzekami, poddanymi tak w dobrach znajdującymi się jako też i gdziekolwiek zbiegłymi, ich powinnościami, czynszami, daninami, sprzężajami (oprócz tylko niżej excypowanych poddanych) zgoła ze wszystkimi do tych dóbr Niegoszowice z dawien dawna należącymi przyległościami i przynależnościami¹¹⁴.

Gołuchowski już wcześniej był związany z Niegoszowicami, skoro w 1764 r. był świadkiem na ślubie w parafii rudawskiej¹¹⁵. Jako właściciel dóbr niegoszowickich Kasper Gołuchowski, herbu Leliwa, stolnik mielnicki¹¹⁶ jest wymieniany do 1788 r.¹¹⁷

Kasper i Teresa Gołuchowscy zapewne mieszkali z rodziną w dworze niegoszowickim, skoro w kościele parafialnym w Rudawie w czerwcu 1777 r. odbył się ślub ich syna Franciszka z Joanną Gołuchowską (!)¹¹⁸. Tu też, zapewne z okazji świątecznych zjazdów rodzinnych, były chrzczone ich wnuki – w kwietniu 1781 r. Marianna Agata, córka Fryderyka i Elżbiety Gołuchowskich¹¹⁹, w kwietniu 1785 r. Hermenegilda i Hipolit, dzieci Franciszka i Joanny Gołuchowskich, stolnikostwa mielnickich¹²⁰, a w grudniu tegoż roku Wiktoria Ewa, córka Fryderyka i Elżbiety Gołuchowskich¹²¹. Bywał tu także trzeci syn Józef, który reprezentował ojca przed sądem grodzkim krakowskim¹²².

Po raz pierwszy ksiądz Michał Sołtyk, dziekan kapituły katedralnej krakowskiej, występuje jako właściciel wsi Niegoszowice 8 października 1788 r., kiedy zapisał na hipotecę tych dóbr kwotę 30 tys. florenów polskich krakowskiemu Bractwu

---

¹¹⁴ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. Rel. 199, s. 1621–1624, nr 648.

¹¹⁵ Archiwum Parafii Rudawa, Księga ślubów 1748–1774, s. 65.

¹¹⁶ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. 6, Warszawa 1903, s. 218; *Urządnicy podlascy XIV–XVIII wieku. Spisy*, opr. E. Dubas-Urwanowicz, W. Jarolik, M. Kulecki, J. Urwanowicz, Kórnik 1994, nr 1069.

¹¹⁷ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. Rel. 214, s. 1740–1741, nr 517; s. 2007–2008, nr 600; Castr. Crac. 432, s. 70–71, nr 61; Castr. Crac. Rel. 219, s. 293–296, nr 123; Castr. Crac. 404, s. 3444–3445, nr 1212; *Materiały do słownika historyczno-geograficznego województwa krakowskiego w dobie Sejmu Czteroletniego (1788–1792)*, oprac. K. Buczek, T. Czort, J. Szczudło, A. Szumański, Warszawa–Wrocław–Kraków 1960, s. 199; A. Gawrońska, *Niegoszowice...*, s. 94.

¹¹⁸ Prawdopodobnie pomyłka księdza proboszcza przy wpisywaniu nazwiska panny młodej (Archiwum Parafii Rudawa, Księga ślubów 1774–1797, s. 13).

¹¹⁹ Archiwum Parafii Rudawa, Księga chrztów 1781–1789, s. 6.

¹²⁰ Archiwum Parafii Rudawa, Księga chrztów 1748–1765, s. 86, 102.

¹²¹ Archiwum Parafii Rudawa, Księga chrztów 1748–1765, s. 98.

¹²² ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, Castr. Crac. Rel. 219, s. 293–296, nr 123. Por. F. Kiryk, *W okresie staropolskim...*, s. 81.

Miłosierdzia¹²³. Sołtyk kupił od Banku Pobożnego (Montis Pietatis) Bractwa Miłosierdzia kamienicę rynkową w Krakowie (obecnie nr 30)¹²⁴, za 40 tys. polskich florenów, jednak zapłacił tylko 10 tys., pozostałą sumę zabezpieczając na swoim majątku. Już w lutym 1789 r. Sołtyk sprzedał kamienicę Zofii z Małachowskich Duninowej, starościnie zatorskiej¹²⁵, ale obciążenie hipoteki majątku pozostało.

Michał Sołtyk (ok. 1740–1815), herbu własnego, był kanonikiem krakowskim, dziekanem kapituły krakowskiej, referendarzem wielkim koronnym, a także kolekcjonerem, pisarzem i działaczem gospodarczym¹²⁶. Według Józefa Śmiałowskiego, autora biogramu księdza kanonika zamieszczonego w *Polskim słowniku biograficznym*, Sołtyk dzierżawił Niegoszowice (i Goszczę) od kapituły krakowskiej i nabył je na własność dopiero w 1799 r.¹²⁷ Jednak w wydanej rok wcześniej obszernej monografii poświęconej Sołtykowi J. Śmiałowski, pisząc o dobrach dzierżawionych od kapituły, wymienia Bronowice, Biskupice i Goszczę, nie wspominając Niegoszowic w tym kontekście¹²⁸. Jak można wnioskować z zapisów w księgach grodzkich krakowskich, częste zmiany zapisów sum gwarantowanych hipoteką dóbr Niegoszowice, dokonywane przez wcześniejszych właścicieli majątku, doprowadziły do przejęcia Niegoszowic w marcu 1788 r. przez Michała Sołtyka¹²⁹. Sołtyk był także właścicielem (lub współwłaścicielem z bratem Janem) dóbr Zrecze (Zrzycze), Wieloborowice,

¹²³ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. 436, s. 124–126, nr 54. Obciążenie to zostało spłacone dopiero w 1880 r. (APKr, Arcybractwo Miłosierdzia i Banku Pobożnego w Krakowie, sygn. ABM 984).

¹²⁴ Kamienicę Bractwo zbudowało, łącząc trzy stare kamienice, zwane od nazwisk dawnych właścicieli Drużyńska, Kiernerowska i Cyglerowska (*Książka Pamiątkowa Arcybractwa Miłosierdzia i Banku Pobożnego w Krakowie od roku 1584 do 1884 skreślona w roku jubileuszowym*, Kraków 1884, s. 55–63, 238–239).

¹²⁵ J. Śmiałowski, *Ksiądz kanonik Michał Sołtyk (1742–1815) i jego testament. Zbiory sztuki, archeologiczne, numizmaty, minerały i osobliwości*, Łódź 2000, s. 28, 75–76. Por. APKr, Archiwum Wolnego Miasta Krakowa, sygn. WM 369.

¹²⁶ Biskup krakowski Kajetan Sołtyk był jego kuzynem. *Herbarz polski Kaspra Niesieckiego...*, t. 8, Lipsk 1841, s. 461; L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*, t. 4, Kraków 1853, s. 73–74; J. Śmiałowski, *Ksiądz kanonik Michał Sołtyk...*, w wielu miejscach; J. Śmiałowski, *Sołtyk Michał*, [w:] PSB, t. 40, 2000–2001, s. 414–418; B. Przybyśzewski, *Katalog kanoników Krakowskiej Kapituły Katedralnej w XVIII wieku*, Kraków 2009, s. 203–205.

¹²⁷ J. Śmiałowski, *Sołtyk Michał...*, s. 416. Autor podaje też, że Niegoszowice stały się pełną własnością Sołtyka 24 września 1792 r. oraz że zostały nabyte „gdzieś w połowie lat osiemdziesiątych XVIII wieku” (J. Śmiałowski, *Ksiądz kanonik Michał Sołtyk...*, s. 28, 69).

¹²⁸ J. Śmiałowski, *Ksiądz kanonik Michał Sołtyk...*, s. 74. Informacja o dzierżawie od kapituły dotyczy więc tylko Goszczy, co potwierdzają akta procesu toczonego przez spadkobierców Sołtyka z kolejnym dzierżawcą tej kapitulnej wsi (APKr, Archiwum Wolnego Miasta Krakowa, Sąd Apelacyjny Wolnego Miasta Krakowa, sygn. WM 237, s. 281–282; WM 238, s. 239–241).

¹²⁹ ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. 437, s. 57–58, nr 59; s. 13–14, nr 16; Castr. Crac. 438, s. 1, nr 1. Późniejsze wpisy dotyczące Niegoszowic: ANKr, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. Castr. Crac. 438, s. 439–440, nr 4; Księgi ziemskie krakowskie, sygn. Ter. Crac. Nova 7, s. 25–27, nr 27; s. 644, nr 403.

Słupia (wsie Słupia Wielka i Niegosławice) oraz Konary¹³⁰. W Krakowie Sołtyk zajmował kamienicę kapitulną na ulicy Grodzkiej, zwaną „Dębno”¹³¹.

W końcu XVIII w. w aktach Komisji Porządkowej Cywilno-Wojskowej Województwa Krakowskiego Powiatów Krakowskiego i Proszowskiego określano Niegoszowice jako własność księdza Michała Sołtyka, referendarza wielkiego koronnego¹³². W 1791 r. dwór w Niegoszowicach płacił plebanowi w Rudawie 125 złp dziesięciny¹³³. Folwark niegoszowicki dzierżawiono – w 1815 r. dzierżawcą był Wincenty Wróblewski¹³⁴.

Ksiądz kanonik był erudytą znającym Europę, a mając ambicje zostać biskupem krakowskim¹³⁵, wybudował w Niegoszowicach, wykorzystując pozostałości dawnego dworu, wiejską rezydencję godną dostojnika kościelnego, w której odbywały się spotkania ówczesnej elity towarzyskiej Krakowa¹³⁶. Ośrodkiem kompozycji, w całości powstałej z funduszy i inspiracji Sołtyka, był klasycystyczny dwór-pałac z dobudowaną w późniejszym okresie oranżerią¹³⁷. W czasach Sołtyka w miejscu późniejszej oranżerii i nieco na wschód od niej znajdował się kopiec widokowy¹³⁸.

Niestety, nie znamy nazwisk ani architekta, ani budowniczego pałacu. Właściwie nie wiadomo nawet, kiedy dokładnie pałac został zbudowany – niewątpliwie istniał już w 1799 r., kiedy powstała mapa całego obszaru dworskiego autorstwa geometry królewskiego Józefa Prolewicza¹³⁹. W pełni wykończony musiał być już w 1800 r.¹⁴⁰, i to zapewne już od dłuższego czasu, skoro był rezydencją znaną i godną uwiecz-

---

¹³⁰ J. Śmiałowski, *Ksiądz kanonik Michał Sołtyk...*, s. 72.

¹³¹ Budynek obecnie nieistniejący, dawny nr 71 (Kadaster miasta Krakowa z wieku XIX, XVIII, XVII zebrał i napisał Karol Richter 1862, Muzeum Historyczne miasta Krakowa, rkps R 413, s. 24; J. Śmiałowski, *Ksiądz kanonik Michał Sołtyk...*, s. 75–76).

¹³² *Ludność żydowska województwa krakowskiego w czasie Sejmu Czteroletniego. Spisy z powiatów krakowskiego, ksiąskiego, lelowskiego i proszowskiego z lat 1790–1792*, wyd. K. Follprecht, „Fontes Cracovienses” 12, Kraków 2008, s. 328–329, nr 182–183. Por. *Materiały do słownika historyczno-geograficznego...*, s. 199.

¹³³ J. Hampel, *W czasach porzbiworowych...*, s. 102.

¹³⁴ J. Śmiałowski, *Ksiądz kanonik Michał Sołtyk...*, s. 70. Por. K. Girtler, *Opowiadania. Pamiętnik z lat 1803–1831*, oprac. Z. Jabłoński, J. Stasz, Kraków 1971, t. 1, s. 318.

¹³⁵ Trzy razy, mimo starań, nie uzyskał nominacji: w 1788 r. po śmierci Kajetana Sołtyka, w 1800 r. po Feliksie Pawle Turskim i w 1813 r. po Andrzeju Gawrońskim (J. Śmiałowski, *Ksiądz kanonik Michał Sołtyk...*, s. 40; tenże, *Sołtyk Michał...*, s. 416).

¹³⁶ J. Śmiałowski, *Ksiądz kanonik Michał Sołtyk...*, s. 70, 71, 81; A. Gawrońska, *Niegoszowice...*, s. 94.

¹³⁷ J. Śmiałowski, *Ksiądz kanonik Michał Sołtyk...*, s. 71.

¹³⁸ Tamże s. 72.

¹³⁹ ANKr, Archiwum Wolnego Miasta Krakowa, sygn. WMK Okr. 99. W zasobie Archiwum znajduje się uproszczona kopia planu, wykonana przez Teofila Żebrawskiego w 2 ćwierci XIX w. Ksiądz Józef Łobczowski w swojej monografii parafii w Rudawie (s. 152) zamieszcza kopię oryginalnej mapy, bardzo już wówczas zniszczonej, odczytując błędnie nazwisko jej autora jako Piórewicz.

¹⁴⁰ Najczęściej badacze podają ogólnie, iż budynek powstał w pierwszym dziesięcioleciu XIX w. (por. T. Chrzanowski, M. Kornecki, *Sztuka Ziemi Krakowskiej*, Kraków 1982, s. 490–491).

nienia przez Zygmunta Vogla (1764–1826)¹⁴¹. Ten malarz akwarelista, rysownik i architekt, od 1787 r. na polecenie króla Stanisława Augusta Poniatowskiego podróżował po kraju, wykonując widoki zamków, ruin, miast i rezydencji¹⁴². Niektórzy badacze znajdują związki architektury niegoszowickiego pałacu z twórczością architekta amatora Stanisława Kostki Potockiego¹⁴³. Warto więc zaznaczyć, że Potocki był protektorem Zygmunta Vogla i być może, mając udział w tworzeniu pałacu, zasugerował namalowanie powstałego niedawno wspaniałego budynku i otaczającego go parku¹⁴⁴.

Zygmunt Vogel, Widok dworu w Niegoszowicach, 1800

(akwarela, papier, 18,2 x 62,6 cm, sygnowana i datowana – na dole po lewej farbą: S [nazwisko wytarte] 1800, własność Muzeum Narodowego w Krakowie, nr inw. MNK III-r.a.-10127)

Prawdopodobne jest także, że autorem projektu pałacu był jezuita, a równocześnie znany architekt-amator Sebastian Sierakowski (1743–1824). Od 1774 r.

¹⁴¹ Muzeum Narodowe w Krakowie, nr inw. MNK III-r.a.-10127.

¹⁴² K. Sroczyńska, *Zygmunt Vogel rysownik gabinetowy Stanisława Augusta*, Wrocław 1969, s. 19–26; K. Sroczyńska, *Podróże malownicze Zygmunta Vogla*, Warszawa 1980, s. 20, 48, 204–205.

¹⁴³ J. Polanowska, *Stanisław Kostka Potocki (1755–1821). Twórczość architekta amatora przedstawiciela neoklasycyzmu i nurtu picturesque*, Warszawa 2009, s. 154, nr 17.

¹⁴⁴ K. Sroczyńska, *Podróże malownicze...*, s. 30, 49.

był kanonikiem katedralnym krakowskim, potem kustoszem koronnym, proboszczem kościoła św. Floriana, a także rektorem Akademii Krakowskiej, senatorem Wolnego Miasta Krakowa, wiceprezesem Towarzystwa Muzycznego, podstarszym Arcybractwa Miłosierdzia. Był autorem jedyne polskiego dzieła encyklopedycznego o architekturze *Architektura obejmująca wszelki gatunek murowania i budowania* (1812)¹⁴⁵.

Opis niegoszowickiego dworu zamieszczony w *Katalogu zabytków sztuki w Polsce* z 1952 r. zawiera informację, że w budynku znajduje się „zachowany fragment odrzwi kamiennych z laskowaniem i tarczą z h. Ogończyk”¹⁴⁶. Detal ten ma potwierdzać istnienie wcześniejszego budynku w XVI w., jednakże żaden z właścicieli Niegoszowic nie pieczętował się herbem Ogończyk, herbu tego był zaś Sebastian Sierakowski. Jest to oczywiście bardzo słaby dowód autorstwa projektu, niemniej jednak wobec zupełnego braku jakichkolwiek przekazów związanych z jego twórcą, hipoteza ta nie jest bezzasadna. Co prawda wśród zachowanych w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej projektów Sierakowskiego nie ma wzmianek o Niegoszowicach, jednak, jak napisał sam autor, „były też niektóre projekta po domach obywatelskich i tam były w Biórze budownictwa, w tyłu rękach potraciło się nieco”¹⁴⁷. Analizując zachowane projekty Sierakowskiego, Józef Lepiarczyk¹⁴⁸ jako charakterystyczne ich cechy wymienia „kolumny toskańskie, boniowane narożniki, ulubione przez Sierakowskiego medalionowe zwieńczenia attyk okolone festonami” – elementy te znajdujemy w niegoszowickim dworze, niektóre widoczne są na pochodzącym z połowy XIX w. odręcznym rysunku profesora architektury Feliksa Radwańskiego¹⁴⁹.

Ksiądz Sierakowskiego „najściślejsza przyjaźń łączyła z malarzem Michałem Stachowiczem. Dawał mu sam lub pośredniczył w uzyskaniu zamówień na prace”¹⁵⁰. A właśnie Stachowicz wykonał w pałacu w Niegoszowicach w latach 1802–1804 malowidła ściennie w dwukondygnacyjnym budynku i w kaplicy na piętrze¹⁵¹. Były to sceny z życia biskupa krakowskiego Kajetana Sołtyka, pokazujące m.in. wjazd do Księstwa Siewierskiego i na biskupstwo krakowskie, wywiezienie do Kaługi oraz kompozycje historyczne, jak Psie Pole i Bitwa pod Byczyną¹⁵². Jak czytamy

¹⁴⁵ J. Poplatek, *Ks. Sebastian Alojzy Sierakowski 1743–1824. Szkic biograficzny*, „Nasza Przeszłość” 1948, 4, s. 179–208; R. Róg, *Sierakowski Sebastian Alojzy*, [w:] PSB, t. 37, 1996–1997, s. 293–299; B. Przybyszewski, *Katalog kanoników...*, s. 189–192.

¹⁴⁶ *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. I, *Województwo krakowskie*, z. 4. *Powiat chrzanowski*, oprac. J. Szablowski, Warszawa 1952, s. 21.

¹⁴⁷ J. Lepiarczyk, *Działalność architektoniczna Sebastiana Sierakowskiego. Projekty klasycystyczne i neogotyckie (1777–1824)*, Kraków 1968, s. 8.

¹⁴⁸ Tamże, s. 10–13.

¹⁴⁹ Biblioteka Jagiellońska, rkps 6200 III, k. 24v, 26r.

¹⁵⁰ J. Poplatek, *Ks. Sebastian Alojzy Sierakowski...*, s. 205.

¹⁵¹ *Katalog malowideł, rysunków, sztychów i litografii Michała Stachowicza, wystawionych w salach Sukiennic*, oprac. E. Świeykoski, Kraków 1901, s. X, nr 112–114; J. Śmiałowski, *Ksiądz kanonik Michał Sołtyk...*, s. 72; Z. Michalczyk, *Michał Stachowicz (1768–1825) krakowski malarz między barokiem a romantyzmem*, t. 1, Warszawa 2011, s. 55, 56, 104, 237–239.

¹⁵² J. Śmiałowski, *Ksiądz kanonik Michał Sołtyk...*, s. 50, 72. Por. K. Girtler, *Opowiadania...*, t. 1, s. 269.

w „Tygodniku Ilustrowanym”, „podobnego rodzaju malowidła wykonywał także Stachowicz po wielu pałacach zamożnych obywateli okolic Krakowa”¹⁵³.

Pałac otoczony został trzema ogrodami: kwaterowym, włoskim i dzikim (jego częścią był dworski ogród warzowny), utworzonymi w latach 1792–1813, potem systematycznie rozwijanymi i korygowanymi¹⁵⁴. Do pracy w ogrodach zatrudniony był stróż pałacowy, ogrodnik i ogrodniczka, którzy od wiosny do października mieli do pomocy codziennie czterech ludzi wyznaczonych przez dzierżawcę z Brzezinki¹⁵⁵.

Sołtyk kolekcjonował obrazy, sztychy, kamienie szlachetne i minerały, skamieliny, monety, wyroby rzemiosła artystycznego i codziennego użytku, miał też wspaniałą bibliotekę. I cała ta kolekcja „osobliwości” zdobiła niegoszowicki pałac. Tylko niewielka część tych zbiorów zachowała się w Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego, której to uczelni (wówczas Akademii Krakowskiej) Sołtyk zapisał większość kolekcji¹⁵⁶. Pewne wyobrażenie o przedmiotach zdobiących wnętrza pałacu w Niegoszowicach daje lektura testamentu księdza Sołtyka, skrupulatnie wymieniającego elementy zgromadzonych zbiorów¹⁵⁷. Część wyposażenia pałacu pozostała jednak w rękach rodziny, i podobnie jak archiwum rodzinne, uległa rozproszeniu.

W dniu 10 grudnia 1808 r. Michał Sołtyk spisał testament, w którym dokładnie rozporządził swoim majątkiem, późniejsze kodycyle tylko uzupełniały tę decyzję. Głównymi spadkobiercami zostali Władysław i Karol Sołtykowie, synowie brata księdza kanonika – Jana Kantego, stolnika sandomierskiego¹⁵⁸. Dobra i pałac stryj zapisał Władysławowi

wieś Niegoszowice moją dziedziczną i przezemnie nabytą z jej przyległościami, między Krakowem a Krzeszowicami leżącą, w parafii rudawskiej będącą, z jej remanentami i ruchomościami wszelkimi oddaję w dziedzictwo Imć Panu Władysławowi synowcowi mojemu, bez obowiązków żadnych, ale z tym warunkiem, aby też dobra dotrzymał wolne od wszelkich ciężarów prywatnych, dla sukcesorów swoich w imieniu i Familii naszej i na nichże ten obowiązek składam; aby przeciwieź szczególna w tym praca i kosztą moje w te dobra łożone, jak najdłużej być może w ręku i posesji potomków moich utrzymane były¹⁵⁹.

Kodycył do testamentu z 1812 r. pozwalał na sprzedaż Niegoszowic, gdy nie będzie możliwości ich utrzymania, ale tylko członkowi rodziny Sołtyków i za kwotę o 20 tys. mniejszą, niż zostaną wycenione¹⁶⁰.

W 1828 r. dokonywano urzędowych wpisów w założonej właśnie księdze hipotecznej dla dóbr ziemskich, rejestrującej zmiany własności nieruchomości na

¹⁵³ „Tygodnik Ilustrowany” 26 marca/7 kwietnia 1860, nr 28, s. 242.

¹⁵⁴ J. Śmiałowski, *Ksiądz kanonik Michał Sołtyk...*, s. 71, 72. Por. G. Ciołek, *Ogrody polskie*, Warszawa 1978, s. 36, 47, 49.

¹⁵⁵ J. Śmiałowski, *Ksiądz kanonik Michał Sołtyk...*, s. 70.

¹⁵⁶ Tamże, s. 45–68, 81–84.

¹⁵⁷ Tamże, s. 102–118 oraz ilustracje.

¹⁵⁸ Tamże, s. 9, 103.

¹⁵⁹ Tamże, s. 104.

¹⁶⁰ Tamże, s. 117.

obszarze powstałego w 1815 r. Wolnego Miasta Krakowa. „Księga wykazów Gminy XVI Okręgowej Pisary przez Komisje Hipoteczną Rzeczypospolitej Krakowskiej od Sejmu Prawodawczego dnia 17 czerwca 1822 r. ustanowioną po dzień 31 maja 1826 r. ułożonych i zatwierdzonych” pod liczbą katastru 2 zawiera zapisy dotyczące dóbr szlacheckich Niegoszowice¹⁶¹. Odnotowano w niej, że Władysław Sołtyk, właściciel tych dóbr (na mocy testamentu księdza Michała Sołtyka uprawomocnionego 24 października 1815 r.) w dniu 23 czerwca 1817 r. sprzedał Niegoszowice z Sowiarką Janowi Kantemu i Magdalenie ze Skrzyńskich, hrabiom Bobrowskim, herbu Jastrzębiec¹⁶² za kwotę 8200 „dukatów sztuk obrączkowych ważnych holenderskich” i 839 złp „a zostawiwszy sumę trzydzieści tysięcy złotych (30.000) Bractwu Miłosierdzia z zapisu 1788 r. należąca przy gruncie resztującą umówioną w gotowiźnie sprzedającemu wyliczył”¹⁶³.

Władysław Sołtyk przejął po stryju Niegoszowice ze znacznie obciążoną hipoteką¹⁶⁴ i nie radząc sobie ze spłatą zobowiązań, zmuszony był je sprzedać. Jeszcze w 1819 r. pisał do Bractwa Miłosierdzia, już jako były dziedzic Niegoszowic, że

winien jest procent za miesięcy ośmnaście Prześwietnemu Bractwu od wyż rzeczoney summy, a tą jako pozostałość z dawniejszych zaległości aż do 24 czerwca 1817 r. Uznaje podpisany, iż należytość ta jest świętą, ale obarczony wielolicznymi ciężarami pomimo żywszej swej chęci, widzi niemożność zapłacenia teraz powyższego procentu¹⁶⁵.

W długotrwałym procesie spadkowym bratankowie księdza kanonika, Władysław i Karol Sołtykowie, usiłując nie dopuścić do utraty odziedziczonych dóbr „przymuszeni byli z całkowitą stratą, swój za bezcen zmarnotrawić majątek”, mimo to 23 lipca 1817 r. doszło do publicznej licytacji majątku pozostałego po Michale Sołtyku¹⁶⁶.

Dobra niegoszowickie w XIX wiek wchodziły z licznymi zapisami obciążającymi hipotekę – wpisano jako ciężary wieczyste: „prawo pobierania dziesięciny wytycznej z gruntów dworskich i gromadzkich” dla plebana w Rudawie (na podstawie zapisów Liber Beneficiorum z 1440 r. i ponownego z 1529 r.); 4 tys. złp z zapisu księdza Jan Komeckiego z 1704 r.; 30 tys. złp z zapisu księdza Michała Sołtyka z 1788 r. dla Bractwa Miłosierdzia, drugiego jego zapisu 22 tys. dla Kapituły Katedralnej

¹⁶¹ ANKr, Księgi gruntowe m. Krakowa i dóbr tabularnych z obszaru Sądu Okręgowego w Krakowie, sygn. HKr 92, s. 5–14.

¹⁶² Hrabia Jan Kanty Bobrowski, ur. w 1770 r. w Nidku, zmarł w 1840 r. w Zreczu. Właściciel dóbr Grojec, odziedziczonych po ojcu Ignacym z Bobrówki, szambelanie królewskim, cześniku oświecimsko-zatorskim. Pochowany z żoną Marianną Bielińską w kościele parafialnym w Chmielniku (A. Boniecki, *Herbarz Polski*, t. 1, Warszawa 1899, s. 312; napis na nagrobku).

¹⁶³ ANKr, Księgi gruntowe m. Krakowa i dóbr tabularnych z obszaru Sądu Okręgowego w Krakowie, sygn. HKr 92, s. 6; J. Hampel, *W czasach porozbiorowych...*, s. 100.

¹⁶⁴ Sam Michał Sołtyk w kodycyli do testamentu w 1814 r. pisał o swoim zadłużeniu, które w momencie jego śmierci wynosiło 318 tysięcy złp, zabezpieczonych na całym majątku (J. Śmiałowski, *Ksiądz kanonik Michał Sołtyk...*, s. 41, 77, 78).

¹⁶⁵ ANKr, Arcybractwo Miłosierdzia i Banku Pobożnego w Krakowie, sygn. ABM 984, s. 25.

¹⁶⁶ ANKr, Archiwum Wolnego Miasta Krakowa, Sąd Apelacyjny Wolnego Miasta Krakowa, sygn. WM 236, s. 305–391; J. Śmiałowski, *Ksiądz kanonik Michał Sołtyk...*, s. 78.

Krakowskiej z 1801 r., kolejnego 11 tys. z 1805 r. dla Kajetana Parysa oraz 11 700 złp pożyczonych przez Sołtyka w 1813 r. od kupca krakowskiego Kajetana Fuchsa. W 1819 r. Bobrowscy obciążyli hipotekę dodatkowo kwotą 6 tys., a w 1820 r. kwotą 14 tys. pożyczonych od Wojciecha Like¹⁶⁷.

Na wniosek hrabiego Jana Kantego Bobrowskiego, właściciela Niegoszowic, 10 czerwca 1823 r. wpisano do księgi hipotecznej własność jego i spadkobierców jego drugiej żony Magdaleny ze Skrzyńskich – Teresę z Bobrowskich Dąbską oraz Józefa, Adolfa, Anielę i Amelię Bobrowskich¹⁶⁸. Ze względu na problemy ze spłatą należności, m.in. wobec rodziny Steinkellerów z Krakowa (ze zobowiązań Michała Sołtyka wobec Ferdynanda Jaschke z 1813 i 1815 r.) decyzją Trybunału I Instancji Wolnego Miasta Krakowa ogłoszono w „Gazecie Krakowskiej” z 14 marca 1824 r., że wieś Niegoszowice „przez publiczną sądową licytację przedaną będzie, a to na satysfakcję długów, z mocy obligów”. Wartość nieruchomości oszacowano na 164 tys. złp „z wolnością zniżenia do ilości złp 109 332 na trzecim terminie”. Terminy licytacji ustalono na 4 maja pierwszy, 4 czerwca drugi i 4 lipca trzeci¹⁶⁹. Na licytacji w trzecim terminie, czyli za obniżoną kwotę, w dniu 6 lipca 1824 r. kupiła Niegoszowice trzecia żona hrabiego Bobrowskiego – Marianna z Bielińskich, za sumę 110 500 złp¹⁷⁰.

W dniu 1 marca 1825 r. Marianna Bobrowska sprzedała Niegoszowice Sylwestrowi i Agnieszce z Frölichów Rathom za 120 tys. złp „w monecie srebrnej grubej kurs w kraju mającej”¹⁷¹. Jan Sylwester Rath pochodził z Triestu, był kupcem krakowskim, właścicielem kamienicy przy ul. Grodzkiej 35 i dworku na Piasku, dziedziecem wsi Płoki, posłem na Sejm Rzeczypospolitej Krakowskiej z Krzeszowic i jako sędzia pokoju w latach 1818–1820, 1823, 1826. Córkę Rathów – Józefę, żonę barona Jerzego Lewartowskiego, herbu Lewart (1787–1835), opisywano jako właścicielkę Niegoszowic¹⁷².

---

¹⁶⁷ ANKr, Księgi gruntowe m. Krakowa i dóbr tabularnych z obszaru Sądu Okręgowego w Krakowie, sygn. HKr 92, s. 10–16. Dziesięcina ściągana z Niegoszowic to 283 zł i 6 gr – w 1820 r. była to dziesięcina snopowa, jedynie dwór w Niegoszowicach uiszcział w pieniądzu (Por. ANKr, Archiwum Wolnego Miasta Krakowa, sygn. WM 369; J. Hampel, *W czasach porozbiorowych...*, s. 101).

¹⁶⁸ ANKr, Księgi gruntowe m. Krakowa i dóbr tabularnych z obszaru Sądu Okręgowego w Krakowie, sygn. HKr 92, s. 6. Pierwszą żoną Bobrowskiego była Marianna z Taronich Przybylska (ANKr, Księgi gruntowe m. Krakowa i dóbr tabularnych z obszaru Sądu Okręgowego w Krakowie, sygn. HKr, 92, s. 14).

¹⁶⁹ ANKr, Biblioteka, sygn. 3860, „Gazeta Krakowska” 14.03.1824 r., dodatek do nr 21, s. 255–256. Por. ANKr, Arcybractwo Miłosierdzia i Banku Pobożnego w Krakowie, sygn. ABM 984, s. 27–43; Archiwum Wolnego Miasta Krakowa, sygn. WM 369.

¹⁷⁰ ANKr, Księgi gruntowe m. Krakowa i dóbr tabularnych z obszaru Sądu Okręgowego w Krakowie, sygn. HKr 92, s. 6.

¹⁷¹ Tamże, s. 6–8.

¹⁷² A. Boniecki, *Herbarz Polski*, t. 14, Warszawa 1911, s. 181; A. Chmiel, *Domy Krakowskie. Ulica Grodzka*, cz. 2, Biblioteka Krakowska nr 85, 1935, s. 93–94; K. Girtler, *Opowiadania...*, t. 2, s. 424, 448; J. Wawel Louis, *Urywki z dziejów i życia mieszkańców Krakowa*, wyd. J. Bieniarzówna, W. Bienkowski, Biblioteka Krakowska nr 117, Kraków 1977, s. 271.

W grudniu 1827 r. na mocy testamentu Sylwestra Ratha z 30 marca 1827 r. Niegoszowice objęła wdowa Agnieszka Rathowa¹⁷³. Także i ona, podobnie jak poprzedni właściciele, miała kłopoty ze spłatą procentów od obciążeń hipotecznych oraz należności wobec Skarbu Wolnego Miasta Krakowa (część zobowiązań została zabezpieczona na hipotece dóbr Płoki)¹⁷⁴. W grudniu 1830 r. pisała:

gdy już tak dawno czas upłynął, że dotąd nie jestem w stanie, abym wypłaciła do Bractwa Miłosierdzia należącą prowizją, z powodu nieszczęścia! pogorzałych mi stodół, a to zaraz, gdy ostatni snopek owsa zgromadzono, tak wszystko do szczytu spalone pozostało, i ta mała ilość, którą z popiołów wydobyto na nic nie jest użyteczną¹⁷⁵.

Według Ambrożego Grabowskiego Sylwester Rath „ten nowy wandal ogród wykrzewił, a nasadził ziemniaków. Teraz tu będący ogród zakładał Zielonka i niedoczekawszy cienia drzewek, umarł”¹⁷⁶. 21 marca 1833 r. bowiem Rathowa sprzedała Niegoszowice za 115 tys. złp w monecie srebrnej pułkownikowi Benedyktowi Zielonce, herbu Jastrzębiec¹⁷⁷. Zielonka, urodzony w 1785 r. w Cynegelowce, zmarł w Niegoszowicach już 10 kwietnia 1835 r. i został pochowany na cmentarzu w Rudawie. Szwoleżer zasłużony w kampaniach napoleońskich (m.in. ranny podczas słynnej szarży pod Somosierrą), około 1823 r. ożenił się z wdową po generale Stanisławie Mokronowskim, Marią z Sanguszków. Brał udział w powstaniu listopadowym – w dniu 3 czerwca 1831 r., będąc dowódcą 5 Pułku Strzelców Konnych, został odznaczony złotym krzyżem *Virtuti Militari*, amnestionowany wyjechał do Galicji¹⁷⁸.

Na mocy testamentu Benedykta Zielonki spisane 8 kwietnia 1835 r. dobra niegoszowickie przejął w grudniu 1835 r. Władysław Zielonka¹⁷⁹.

W 1844 r. Niegoszowice planował kupić krakowianin Ambroży Grabowski, ale odradzano mu to ze względu na małe dochody:

---

¹⁷³ ANKr, Księgi gruntowe m. Krakowa i dóbr tabularnych z obszaru Sądu Okręgowego w Krakowie, sygn. HKr 113, s. 10.

¹⁷⁴ ANKr, Arcybractwo Miłosierdzia i Banku Pobożnego w Krakowie, sygn. ABM 984, s. 47–63; Archiwum Wolnego Miasta Krakowa, sygn. WM 369.

¹⁷⁵ ANKr, Arcybractwo Miłosierdzia i Banku Pobożnego w Krakowie, sygn. ABM 984, s. 55.

¹⁷⁶ ANKr, Zbiór Ambrożego Grabowskiego, sygn. 29/679/38 (dawna sygn. E 46), s. 449.

¹⁷⁷ ANKr, Księgi gruntowe m. Krakowa i dóbr tabularnych z obszaru Sądu Okręgowego w Krakowie, sygn. HKr 113, s. 10–12. Hipotekę obciążają nadal zapisy 4 tys. dla studentów, 22 tys. dla kapituły oraz 30 tys. dla Bractwa Miłosierdzia.

¹⁷⁸ ANKr, Archiwum Wysockich, sygn. AW 221; *Księga pamiątkowa w 50-letnią rocznicę powstania roku 1830, zawierająca spis imienny dowódców i sztabs-oficerów, tudzież oficerów, podoficerów i żołnierzy armii polskiej, w tymże roku krzyżem wojskowym Virtuti Militari ozdobionych*, Lwów 1881, s. 33, 118; A. Rembowski, *Źródła do historii Pułku Polskiego Lekkokonne-go Gwardii Napoleona I*, Warszawa 1899, s. 575, 624; A. Zahorski, *Mokronowski (Mokronoski) Stanisław*, PSB, t. 21, 1976, s. 597; J. Łobczowski, *Rudawa...*, s. 152; J. Hampel, *W czasach porobiorowych...*, s. 129; A. Gawrońska, *Niegoszowice...*, s. 94; napis na nagrobku.

¹⁷⁹ ANKr, Księgi gruntowe m. Krakowa i dóbr tabularnych z obszaru Sądu Okręgowego w Krakowie, sygn. HKr 113, s. 12.

gdym już mój zawód księgarski ukończyć miał, życzyłem sobie nabyć wioskę i gospodarzyć, bo właśnie nastęrczała się do kupna mała wioska (Niegoszowice pod Krakowem). Atoli nie chcąc lekkomyślnie rzucić się w nowy rodzaj życia, zasięgałem w tem rady Wgo Józefa Trzebińskiego, właściciela dóbr Słupia¹⁸⁰.

Ze wspomnień senatora Wiktora Kopffa wiemy, że 1 marca 1844 r. Senat Wolnego Miasta Krakowa nadał dyrektorom wrocławskiej kolei górnośląskiej przywilej na założenie linii kolejowej krakowsko-górnośląskiej pod warunkiem prowadzenia jej najbliżej Krzeszowic, Chrzanowa i Jaworzna¹⁸¹. Władysław Zielonka przekazał kontraktem z 12 sierpnia 1845 r. sześć morgów i 1045,5 sążni kwadratowych miary wiedeńskiej własnego gruntu w Niegoszowicach dyrekcji c.k. Kolei Żelaznej – związane z tym zobowiązania zostały odnotowane w księdze hipotecznej¹⁸². W wyniku tej transakcji, jak podaje w swej pracy ksiądz Józef Łobczowski: „przez ogród a właściwie park przechodzi kolej północna”, co doskonale ilustruje pochodzący z 1848 r. plan katastralny Niegoszowic¹⁸³.

Władysław Zielonka w dniu 25 listopada 1846 r. sprzedał Niegoszowice Leonowi Nałęcz Chwalibogowskiemu za 140 tys. złp w monecie srebrnej¹⁸⁴. Chwalibogowski, członek Izby Reprezentantów Wolnego Miasta Krakowa, był związany z Krakowem, gdzie posiadał dwie posesje – przy ulicy św. Jana (nr 13) oraz przy ulicy Floriańskiej (nr 53)¹⁸⁵. W kościele Mariackim w 1819 r. poślubił Józefę z Wasserabów, tutaj także w 1842 r. ich córka Józefa brała ślub z Franciszkiem Kellerem¹⁸⁶.

W dniu 22 września 1850 r. Leon Chwalibogowski zmarł nagle w swojej kamienicy przy ulicy św. Jana w Krakowie, bez rozporządzenia ostatniej woli¹⁸⁷. W dniu 18 października 1850 r. zapisano w hipotece Niegoszowic prawo własności spadkobierców Chwalibogowskiego¹⁸⁸. Prawo do spadku miały dzieci: Stanisław, Stefan, Władysław, Zygmunt, Ludwika Kałuska, Helena Holcerowa, Tekla Dylewska, małoletni Bolesław i Leona oraz wnuk Leon Keller (syn zmarłej Józefy

---

¹⁸⁰ *Wspomnienia Ambrożego Grabowskiego*, wyd. S. Estreicher, t. I, Biblioteka Krakowska nr 40, Kraków 1909, s. 28–29. Por. J. Hampel, *W czasach porozbiorowych...*, s. 136.

¹⁸¹ *Dzieje ziemi krakowskiej w wypisach*, oprac. J. Bieniarzówna i J. Małecki, Warszawa 1965, s. 180.

¹⁸² ANKr, Księgi gruntowe m. Krakowa i dóbr tabularnych z obszaru Sądu Okręgowego w Krakowie, sygn. HKr 113, s. 13–16.

¹⁸³ J. Łobczowski, *Rudawa...*, s. 153. Por. APKr, Kataster galicyjski, sygn. KChrz 212, 213; J. Hampel, *W czasach porozbiorowych...*, s. 120.

¹⁸⁴ ANKr, Księgi gruntowe m. Krakowa i dóbr tabularnych z obszaru Sądu Okręgowego w Krakowie, sygn. HKr 113, s. 12.

¹⁸⁵ K. Girtler, *Opowiadania...*, t. 2, s. 389; A. Chmiel, *Domy Krakowskie. Ulica św. Jana...*, s. 76–77; A. Chmiel, *Domy Krakowskie. Ulica Floriańska*, cz. 1..., s. 179–180.

¹⁸⁶ ANKr, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Najświętszej Marii Panny w Krakowie, księga ślubów 1819, nr 38; 1842, nr 21.

¹⁸⁷ ANKr, C.K. Sąd Krajowy w Krakowie, sygn. SKC 15 – IX 71/1855, s. 113, 393.

¹⁸⁸ ANKr, Księgi gruntowe m. Krakowa i dóbr tabularnych z obszaru Sądu Okręgowego w Krakowie, sygn. HKr 113, s. 12, 13.

Keller z Chwalibogowskich) oraz matka Józefa z Wasserabów Chwalibogowska¹⁸⁹. Inwentarz pozostałego majątku spisano dopiero jesienią 1851 r.¹⁹⁰ Wynika z niego, że Niegoszowice

ś.p. Leon Chwalibogowski ojciec, wspólnie z Chwalibogowską matką dobra te synowi W. Stanisławowi Chwalibogowskiemu za życia swego w roku 1846 na rachunek schedy ojczystej i macierzystej, na własność odstąpił. Takowe natychmiast w fizyczne posiadanie oddał, a nawet przez komornika urzędownie W. Stanisława Chwalibogowskiego intramittował i jedynie nagła śmierć ś.p. Leona Chwalibogowskiego nie pozwoliła mu łamać aktu urzędowego przeniesienia własności dóbr¹⁹¹.

Rozpoczęty proces spadkowy, utrudniony przez brak testamentu, skomplikowała dodatkowo śmierć w dniu 12 października 1853 r., także nagła i także bez testamentu, Stefana Chwalibogowskiego¹⁹². Spadkobiercy nie mogli dojść do porozumienia w kwestii podziału majątku¹⁹³ – c.k. Sąd Krajowy Krakowski wydał 17 czerwca 1861 r. wyrok przyznający Niegoszowice Stanisławowi Chwalibogowskiemu¹⁹⁴, co decyzją sądu 27 października 1861 r. wpisano do ksiąg hipotecznych¹⁹⁵. Jako właściciel majątku Stanisław występował już w 1849 r.¹⁹⁶, jako dziedzica wykazują go także drukowane wykazy właścicieli dóbr ziemskich¹⁹⁷. Chwalibogowski miał problemy z terminowym opłacaniem Arcybractwu Miłosierdzia procentu od kwoty zabezpieczonej na hipotecę Niegoszowic, m.in. ze względu na różnice kursu monety austriackiej do polskiej. O zapłacenie owych odsetek Arcybractwo upominało się w c.k. Sądzie Krajowym w Krakowie¹⁹⁸. Chwalibogowski był wiceprezesem rady powiatu chrzanowskiego, jednak związany mocno z Krakowem, gdzie

¹⁸⁹ ANKr, C.K. Sąd Krajowy w Krakowie, sygn. SKC 15 – IX 71/1855, s. 113–130, 158, 163–225, 393–400.

¹⁹⁰ ANKr, C.K. Sąd Krajowy w Krakowie, sygn. SKC 15 – IX 71/1855, s. 163–225.

¹⁹¹ ANKr, C.K. Sąd Krajowy w Krakowie, sygn. SKC 15 – IX 71/1855, s. 188–189, 439–442.

¹⁹² ANKr, C.K. Sąd Krajowy w Krakowie, sygn. SKC 15 – IX 71/1855, s. 113–130, 389–392.

¹⁹³ Postępowanie spadkowe ciągnęło się do lat 80. XIX w. (APKr, C.K. Sąd Krajowy w Krakowie, sygn. SKC 15 – IX 71/1855).

¹⁹⁴ ANKr, C.K. Sąd Krajowy w Krakowie, sygn. SKC 15 – IX 71/1855, s. 143–144.

¹⁹⁵ ANKr, Księgi gruntowe m. Krakowa i dóbr tabularnych z obszaru Sądu Okręgowego w Krakowie, sygn. HKR 113, s. 16.

¹⁹⁶ ANKr, c.k. Komisja Ministerialna dla zniesienia ciężarów gruntowych w Krakowie, sygn. KZCG 2160. Por. J. Hampel, *W czasach porozbiorowych...*, s. 120.

¹⁹⁷ *Skorowidz wszystkich miejscowości położonych w królestwie Galicji i Lodomerii jakoteż w wielkim księstwie Krakowskim i księstwie Bukowińskim pod względem politycznej i sądowej organizacji kraju*, Lwów 1855, s. 142; *Skorowidz wszystkich miejscowości położonych w Królestwie Galicji i Lodomerii wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim*, Lwów 1868, s. 140–141; *Przewodnik statystyczno-topograficzny i skorowidz obejmujący wszystkie miejscowości z przysiółkami w Królestwie Galicji, W.X. Krakowskim i X. Bukowinie, według najświeższych skazówek urzędowych*, wyd. K. Orzechowski, Kraków 1872, s. 54; *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, wyd. B. Chlebowski, W. Walewski, t. 7, Warszawa 1888, s. 74.

¹⁹⁸ ANKr, Arcybractwo Miłosierdzia i Banku Pobożnego w Krakowie, sygn. ABM 984, s. 67–337.

mieszkał w rodzinnej kamienicy przy ulicy św. Jana, a jego ślub odbył się w kościele Mariackim w 1845 r.¹⁹⁹ Chwalibogowscy posiadali także nieruchomości w Rynku krakowskim (nr 11) oraz przy ulicy Szpitalnej (34)²⁰⁰. Stanisław Chwalibogowski zmarł 10 sierpnia 1875 r. i został pochowany w grobowcu rodzinnym na cmentarzu Rakowickim w Krakowie. Na umieszczonych na pomniku tablicach Leona i Józefy Chwalibogowskich podano, że byli obywatelami krakowskimi oraz właścicielami dóbr Brzezia i Niegoszowic; Stanisław i Stanisława Chwalibogowscy zostali określani jako właściciele Niegoszowic²⁰¹.

We wrześniu 1875 r. do hipoteki wpisano rozpoczęcie przed c.k. Sądem Krajowym Krakowskim postępowania spadkowego²⁰². Spisany wówczas inwentarz pozostałego majątku oszacowano następująco:

A. Stan czynny: I. Ruchomości – 29438,50; II. Nieruchomości – 21926; Razem – 51364,50 złr
 B. Stan bierny: I. Koszta pogrzebowe – 465; II. Długi hipoteczne – 28361,71 ½; III. Długi niehipoteczne – 14244,70 ½; Razem – 43071,42 złr
 Czysty majątek wynosi zatem – 8293,18 złr²⁰³.

Państwo Chwalibogowscy mieli dziesięcioro dzieci, które wraz z matką miały prawo do spadku – pełnoletnie w dniu śmierci ojca: Kazimierz (obywatel w Niegoszowicach), Aleksander, Władysław (doktorant praw mieszkający w Krakowie), Stefania (żona Ludwika Wlassaka, c.k. nadporucznika 40. Pułku Piechoty w Krakowie) oraz małoletnie: Stanisława, Adela zamężna Obalińska, Wanda, Marian, Artur i Witold²⁰⁴. W testamencie spisany 20 stycznia 1869 r. Stanisław Chwalibogowski zapisał żonie Stanisławie z Macewiczów dożywotnie użytkowanie Niegoszowic:

z całym ruchomym i nieruchomym majątkiem, jaki się znajduje na gruncie, bez zdania jakiegokolwiek rachunku opiece z administracji tych dóbr jak i innych funduszków, zaś po najdłuższym życiu Wielmożnej Stanisławy Chwalibogowskiej przeznaczył i zapisał świętej pamięci Stanisław Chwalibogowski dobra Niegoszowice z Sowiarką z całym inwentarzem i ruchomościami najstarszemu synowi swemu Wielmożnemu Kazimierzowi Chwalibogowskiemu w sumie trzydzieści tysięcy złotych reńskich walutą austriacką, zobowiązując go zarazem, aby sumę tą jako wartość po spadkodawcy pozostałego majątku rodzeństwu swemu w pięć lat po odbiorze wyznaczonych dóbr w posiadanie w równych

¹⁹⁹ ANKr, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Najświętszej Marii Panny w Krakowie, księga ślubów 1845, nr 15.

²⁰⁰ A. Boniecki, *Herbarz Polski*, t. 16, Warszawa 1913, s. 203; S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 2, Warszawa 1905, s. 281; Kadaster miasta Krakowa z wieku XIX, XVIII, XVII zebrał i napisał Karol Richter 1862, Muzeum Historyczne miasta Krakowa, rkps R 413, s. 12, 64, 80.

²⁰¹ Napisy na grobowcu na cmentarzu Rakowickim, pas La–b przy murze. Por. S. Cyraniewicz, *Przewodnik po cmentarzach rzeczowo spisany*, Kraków 1908, s. 82.

²⁰² ANKr, Księgi gruntowe m. Krakowa i dóbr tabularnych z obszaru Sądu Okręgowego w Krakowie, sygn. HKr 113, s. 16.

²⁰³ ANKr, C.K. Sąd Krajowy w Krakowie, sygn. SKC 367 – IX 38/1875, s. 1274.

²⁰⁴ ANKr, C.K. Sąd Krajowy w Krakowie, sygn. SKC 367 – IX 38/1875, s. 185, 191.

między nimi częściach, jednakże po strąceniu długów, jakie się na tych dobrach znajdują, wypłaci²⁰⁵.

Ponieważ zgodnie z zapisem ojca dzieci otrzymałyby spadek w niedającej się bliżej określić przyszłości, 23 lipca 1876 r. spadkobiercy zawarli przed notariuszem Karolem Rudolphim ugodę, w której wartość dóbr Niegoszowice ustalono ryczałtowo na 55 tys. złotych reńskich, matka zrzekła się praw do Niegoszowic i Kazimierz został jedynym posesorem dóbr, zobowiązując się spłacić rodzeństwo²⁰⁶.

Kazimierza Chwalibogowskiego odnotowano w hipotece jako właściciela dopiero na podstawie polecenia sądowego z listopada 1878 r.²⁰⁷ Postępowanie spadkowe przedłużało się ze względu na konieczność wyznaczenia kuratorów dla nieletniego rodzeństwa oraz zabezpieczenia należnych im sum do czasu osiągnięcia pełnoletniości. Kazimierz Chwalibogowski uporządkował sprawy finansowe majątku Niegoszowice związane z sukcesją po ojcu, starając się spłacić zabezpieczone na hipotece obciążenia²⁰⁸. Największym był zapis Michała Sołtyka 30 tys. dla Arcybractwa Miłosierdzia z 1788 r. – coroczne spłacanie odsetek od tej kwoty stanowiło duże obciążenie dla kolejnych posesorów dóbr²⁰⁹, a niewywiązywanie się z tego obowiązku doprowadziło nawet 8 lipca 1878 r. do urzędowego oszacowania wartości majątku na zaspokojenie roszczeń Arcybractwa Miłosierdzia i Banku Pobożnego²¹⁰. Opisany dokładnie majątek wyceniono wówczas następująco – budynki 33 600, grunta 73 100, prawo propinacji 9200, polowanie 100, rybołówstwo 100 – razem 116 100 złotych reńskich²¹¹. W 1880 r. Arcybractwo zostało ostatecznie spłacone, a obciążenie po prawie stu latach zostało wykreślone z hipoteki Niegoszowic²¹².

27 lipca 1882 r. od Kazimierza Chwalibogowskiego kupił Eugeniusz ksiązę Lubomirski za kwotę 87 500 złotych reńskich

dobra Niegoszowice z Sowiarką w Wielkim Księstwie Krakowskim, starostwie chrzanowskim, powiecie sądowym krzeszowickim położone wraz z wszelkimi gruntami,

---

²⁰⁵ ANKr, C.K. Sąd Krajowy w Krakowie, sygn. SKC 367 – IX 38/1875, s. 192, 193.

²⁰⁶ ANKr, C.K. Sąd Krajowy w Krakowie, sygn. SKC 367 – IX 38/1875, s. 194–224.

²⁰⁷ ANKr, Księgi gruntowe m. Krakowa i dóbr tabularnych z obszaru Sądu Okręgowego w Krakowie, sygn. HKr 113, s. 16–17. Por. J. Łobczowski, *Rudawa...*, s. 153; A. Gawrońska, *Niegoszowice...*, s. 94.

²⁰⁸ ANKr, Księgi gruntowe m. Krakowa i dóbr tabularnych z obszaru Sądu Okręgowego w Krakowie, sygn. HKr 129, s. 609–617; C.K. Sąd Krajowy w Krakowie, sygn. SKC 367 – IX 38/1875, s. 663. Dopiero w 1913 r. c.k. Sąd Krajowy w Krakowie uznał Mariana Chwalibogowskiego, inżyniera kolei nadwiślańskich za zmarłego 30 czerwca 1911 r. co zakończyło proces podziału spadku po Stanisławie Chwalibogowskim (ANKr, C.K. Sąd Krajowy w Krakowie, sygn. SKC 367 – IX 38/1875, s. 19).

²⁰⁹ APKr, Arcybractwo Miłosierdzia i Banku Pobożnego w Krakowie, sygn. ABM 984, s. 339–382.

²¹⁰ ANKr, C.K. Sąd Krajowy w Krakowie, sygn. SKC 367 – IX 38/1875, s. 913.

²¹¹ ANKr, C.K. Sąd Krajowy w Krakowie, sygn. SKC 367 – IX 38/1875, s. 921.

²¹² ANKr, Arcybractwo Miłosierdzia i Banku Pobożnego w Krakowie, sygn. ABM 984, s. 383–396; Księgi gruntowe m. Krakowa i dóbr tabularnych z obszaru Sądu Okręgowego w Krakowie, sygn. HKr 129, s. 612.

polami ornemi, łąkami, pastwiskami, ogrodami, z lasem, z wszelkimi nieużytkami i drogami, z wszelkimi budynkami mieszkalnymi, gospodarczymi i przemysłowymi, z wszelkimi karczmami, z prawem propinacji i z prawem do odebrania wynagrodzenia za znieśnienie onej z wszelkimi zasiewami, z tegoroczną krescencją z zboża w ziarnie, w kłosie i na polu, z tegorocznym zbiorem siana, potrawu słowem z wszelkimi tegorocznymi zbiorami i z wszelkiem sianem pochodzącem ze zbioru zeszłorocznego jakie się na gruncie dworskim znajduje, z wszelkimi inwentarzami żywymi i martwym z jednym wyłączeniem trzech koni cugowych, pięciu źrebiąt, dwóch osłów, pięciu krów i cieląt, a z resztą bez żadnego ani dla siebie, ani dla osób trzecich wyłączenia lub zatrzymania słowem tak jak te dobra stoją i leżą w tych granicach, jak je Kazimierz Chwalibogowski posiada i posiadać ma prawo²¹³.

Jeszcze w grudniu 1882 r. Chwalibogowscy mieszkali w Niegoszowicach i wówczas całe ruchome wyposażenie dworu Chwalibogowski zapisał notarialnie żonie Attali z Krauzów²¹⁴.

Książę Eugeniusz Lubomirski (1825–1911), działacz polityczny i gospodarzy, był właścicielem majątków Dubrowna koło Orszy na Białorusi, Uchanie w powiecie hrubieszowskim na Lubelszczyźnie, dóbr Kruszyna w powiecie częstochowskim (gdzie rezydował) oraz podkrakowskich Aleksandrowic i Morawicy²¹⁵. Jako posesora Niegoszowic wymienia go drukowany wykaz właścicieli dóbr ziemskich z 1890 r.²¹⁶ Wykaz z 1897 r. podaje przy Niegoszowicach Andrzeja księcia Lubomirskiego²¹⁷, zaś wykaz z 1904 r. Andrzeja hrabiego Potockiego²¹⁸. Byli oni zapewne chwilowymi posesorami dóbr, jako dzierżawcy lub na innych zasadach, jako członkowie rodziny.

W latach 1902–1908 dwór w Niegoszowicach wynajmował od Lubomirskiego historyk Stanisław Smolka (1854–1924), profesor i rektor Uniwersytetu Jagielloń-

²¹³ ANKr, Księgi gruntowe m. Krakowa i dóbr tabularnych z obszaru Sądu Okręgowego w Krakowie, Zbiór dokumentów hipotecznych c.k. Sądu Krajowego w Krakowie tom 125, s. 3615–3625. Por. J. Łobczowski, *Rudawa...*, s. 153; J. Hampel, *W czasach porozbiorowych...*, s. 135; A. Gawrońska, *Niegoszowice...*, s. 94.

²¹⁴ ANKr, Akta notariusza Romana Goebła w Krakowie sygn. 29/862/44, L. R. 21574.

²¹⁵ O. Beiersdorf, *Lubomirski Eugeniusz*, [w:] PSB, t. 18, 1973, s. 8–9; T. Lenczewski, *Genealogie rodów utytułowanych w Polsce*, Warszawa 1995–1996, s. 43.

²¹⁶ *Skorowidz dóbr tabularnych w Galicji z Wielkim Ks. Krakowskiem*, ułożył T. Pilat, Lwów 1890, s. 136–137.

²¹⁷ *Najnowszy skorowidz wszystkich miejscowości w przysiółkami w Królestwie Galicji, Wielkim Księstwie Krakowskim i Księstwie Bukowińskim z uwzględnieniem wszystkich zaszłych zmian terytorialnych kraju*, ułożył J. Bigo, Lwów 1897, s. 127. Andrzej Lubomirski (1862–1953), był synem siostry żony Eugeniusza Lubomirskiego, Róży z Zamoyskich – Cecylii z Zamoyskich, żony Jerzego Henryka Lubomirskiego (M. Tyrowicz, J. Zdrada, *Lubomirski Andrzej*, [w:] PSB, t. 18, 1973, s. 2–4).

²¹⁸ *Najnowszy skorowidz wszystkich miejscowości z przysiółkami... w Królestwie Galicji, Wielkim Księstwie Krakowskim i Księstwie Bukowińskim z uwzględnieniem wszystkich dotąd zaszłych zmian terytorialnych kraju*, ułożył J. Bigo, Lwów 1904, s. 117. Andrzej Potocki (1861–1908) właściciel m.in. Krzeszowic, brat Artura Potockiego, męża córki Eugeniusza Lubomirskiego Róży (T. Żychliński, *Złota księga szlachty polskiej*, t. 14, Poznań 1892, s. 46–47; J. Buszko, *Potocki Andrzej*, [w:] PSB, t. 27, 1983, s. 778–782).

skiego, wieloletni sekretarz generalny Akademii Umiejętności²¹⁹. W 1908 r. w sąsiedniej Rudawie, w willi Antoniny Domańskiej²²⁰ mieszkał Henryk Sienkiewicz, co zostało uwiecznione w księdze pamiątkowej parafii rudawskiej następującym wpisem:

W Rudawie przez 5 miesięcy mieszkał znany literat Henryk Sienkiewicz z rodziną i na pamiątkę wraz z P. drem Stanisławem Smolką, znanym historykiem, mieszkającym od kilku lat w Niegoszowicach, w tej księdze swój podpis własnoręcznie umieścił. Na pamiątkę pobytu w Rudawie Henryk Sienkiewicz. Autentyczność podpisu stwierdzam Stanisław Smolka. D. 6 Augustini A.D. MCMVIII²²¹.

Dzierżawcą folwarku niegoszowickiego był od 1888 r. Wojciech Prifer, późniejszy ogrodnik i zarządca dworu, który ok. 1911 r. od księcia Władysława Lubomirskiego otrzymał 11 mórg gruntu w Niegoszowicach, na którym wybudował dom²²².

Eugeniusz Lubomirski w dniu 6 maja 1911 r. kontraktem darowizny zawartym przed notariuszem Kazimierzem Więckowskim w Krakowie przekazał Niegoszowice synom Władysławowi i Stefanowi „na tychże wyłączną własność w równych między nimi częściach, zastrzegając atoli dla siebie oraz dla swej żony J.O. Róży z hrabiów Zamoyskich ks. Lubomirskiej bezpłatne dożywotne użytkowanie całych dóbr tabularnych Niegoszowice”²²³.

Książę Lubomirski zmarł 15 września 1911 r. w Kruszynie, w nekrologu napisano:

zmarł nestor jednego z najznamienitszych historycznych rodów polskich, ś.p. Eugeniusz książę Lubomirski. Spokrewniony z dostojnymi rodami naszymi ś.p. Eugeniusz ks. Lubomirski umiał nosić swoje wielkie nazwisko z godnością, a bez pychy, był bowiem dla wszystkich przystępny, uczynny i dobrotliwy. Ukochawszy całym sercem prace na roli, osiadł na wsi, prowadząc w swych dobrach gospodarstwo wzorowe, świecił przykładem dla całej okolicy²²⁴.

Mimo ograniczeń terminu objęcia dóbr zapisanych przez ojca w kontrakcie darowizny²²⁵, zapewne za zgodą matki, Władysław i Stefan Lubomirscy już w październiku przejęli dobra niegoszowickie²²⁶. Lubomirscy byli poddanymi rosyjskimi

---

²¹⁹ J. Łobczowski, *Rudawa...*, s. 77, 155; H. Barycz, *Stanisław Smolka w życiu i w nauce*, Kraków 1975, s. 193–195, 215, 238, 390, 392; J. Wyrozumski, *Smolka Stanisław*, [w:] PSB, t. 39, 1999–2000, s. 324; A. Gawrońska, *Niegoszowice...*, s. 94.

²²⁰ Antonina Domańska (1853–1917), pisarka, autorka m.in. powieści *Historia żółtej cizemki* (1913), w której występuje miecznik, właściciel Niegoszowic.

²²¹ J. Łobczowski, *Rudawa...*, s. 78.

²²² Tamże, s. 154; J. Hampel, *W czasach porozbiorowych...*, s. 136.

²²³ ANKr, Akta notariusza Kazimierza Więckowskiego w Krakowie, sygn. 29/901/7, L. R. 3468.

²²⁴ „Tygodnik Ilustrowany” 1911, nr 38, s. 754.

²²⁵ Zofia Lubomirska zmarła 12 października 1915 r. w Wilnie.

²²⁶ ANKr, C.K. Starostwo w Chrzanowie, sygn. StChrz 154, s. 439–453; J. Łobczowski, *Rudawa...*, s. 151; J. Hampel, *W czasach porozbiorowych...*, s. 135–136.

i w Królestwie Polskim mieli swoje dobra – Władysław (lat 47) posiadał ponadto Rajczę w Galicji, Stefan zaś (lat 49), nie miał żadnego majątku w granicach państwa austro-węgierskiego²²⁷.

W dniu 17 sierpnia 1912 r. kontraktem zawartym w Krakowie Władysław i Stefan książęta Lubomirscy (przez pełnomocnika Ludwika Uniechowskiego) za 388 tys. koron sprzedali majątność tabularną Niegoszowice z osadą Sowiarka hrabiemu Piotrowi Rostworowskiemu z Rybnej

z całym inwentarzem żywym i martwym obecnie na obszarze tych dóbr się znajdującym, objętym osobnym wykazem przez strony kontraktujące podpisanym, ze wszystkimi do tych dóbr należącymi budynkami mieszkalnymi i gospodarskimi, ze wszystkimi gruntami ornymi, ogrodami, łąkami, pastwiskami, stawami, podwórzami, drogami, potokami, gruntami nieurodzajnymi i lasami, słowem ze wszystkim, co do tych dóbr z natury rzeczy, przeznaczenia i ustawy należy i przynależność ich stanowi, a to w granicach takich, w jakich J.00. Sprzedający sami te dobra posiadają i posiadać mają prawo, bez żadnego zgoła ani dla siebie ani dla osób trzecich wyłączenia, nie ręcząc atoli za jakość i obszar sprzedanej majątności²²⁸.

Już w 1913 r. Rostworowscy mieszkali w niegoszowickim dworze, skoro w sierpniu hrabia Rostworowski uczestniczył w zebraniu w sprawie rozbudowy kościoła parafialnego w Rudawie²²⁹. Jako posesora Niegoszowic wymienia go drukowane wykazy właścicieli dóbr ziemskich²³⁰. Piotr Rostworowski: był prezesem Rady Powiatowej Komunalnej Kasy Oszczędności w Chrzanowie²³¹, działał aktywnie na polu rozwijającej się właśnie motoryzacji – był członkiem honorowym dożywotnim, prezesem i długoletnim wiceprezesem oraz członkiem założycielem Krakowskiego

---

²²⁷ ANKr, C.K. Starostwo w Chrzanowie, sygn. StChrz 154, s. 439–453; J.S. Dunin-Borkowski, *Genealogie żyjących utytułowanych rodów polskich*, Lwów 1895, s. 40; A. Biernacki, T. Przybylski, *Lubomirski Władysław*, [w:] PSB, t. 18, 1973, s. 65–66); J. Hampel, *W czasach porozbiorowych...*, s. 135–136.

²²⁸ ANKr, Księgi gruntowe m. Krakowa i dóbr tabularnych z obszaru Sądu Okręgowego w Krakowie, Zbiór dokumentów hipotecznych c.k. Sądu Okręgowego w Krakowie tom 90, nr 6863. Por. J. Łobczowski, *Rudawa...*, s. 151; S.J. Rostworowski, *Rostworowski Piotr Nikodem Jerzy Marcei*, [w:] *Ziemiańscy polscy XX w. Słownik biograficzny*, pod red. J. Leskiewiczowej, cz. 7, Warszawa 2004, s. 115 (wspomniani tu Ledóchowscy, od których dobra miał kupić w 1916 r. Rostworowski, w zachowanej dokumentacji nie występują); A. Gawrońska, *Niegoszowice...*, s. 94.

²²⁹ J. Łobczowski, *Rudawa...*, s. 42.

²³⁰ *Najnowszy skorowidz wszystkich miejscowości w przysiółkami w Królestwie Galicji, Wielkim Księstwie Krakowskim i Księstwie Bukowińskim z uwzględnieniem wszystkich dotąd zaszłych zmian terytorialnych kraju*, zestawiał J. Bigo, Lwów 1914, s. 111; *Najnowszy skorowidz wszystkich miejscowości w przysiółkami w Królestwie Galicji, Wielkim Księstwie Krakowskim i Księstwie Bukowińskim z uwzględnieniem wszystkich dotąd zaszłych zmian terytorialnych kraju*, Lwów 1918, s. 111.

²³¹ Nekrolog zamieszczony w „Ilustrowanym Kurjerze Codziennym” 19 grudnia 1933, nr 351.

Klubu Automobilowego²³². Jak pisze Stanisław Jan Rostworowski: „nie zajmował się gospodarką, gdyż ogarnęła go fascynacja motoryzacją. Zakupił samochód marki Bayard i odbywał rajdy na Riwierę francuską”²³³. Hrabia Rostworowski „nabywszy folwark natychmiast zaczął rozsprzedawać dworską ziemię chłopom na dogodnych warunkach kupna ratalnego, zyskał sobie uznanie i sympatie wsi”²³⁴. Samo utrzymanie dworu dużo kosztowało, gdyż „jak to stwierdził ostatni jego właściciel, Piotr Rostworowski, sam opał pochłaniał tyle pieniędzy, że można było za nie spędzić zimę na Riwierze francuskiej”²³⁵. Piotr Rostworowski zmarł 15 grudnia 1933 r. i został pochowany na cmentarzu w Rudawie²³⁶. Niegoszowice stały się własnością wdowy Zofii z Krasickich oraz dzieci: Marii (1907–1980), Stanisława (1909–1973), Franciszka Ksawerego (1912–1942), Anny, późniejszej Feliksowej Sobańskiej, (1914–1952) oraz Andrzeja Joachima (1917–1975)²³⁷.

W czasie wojny 1939–1945 i bezpośrednio po niej wiele osób znalazło schronienie w Niegoszowicach, m.in. bywała tu Magdalena z Kossaków Starzewska (ps. Magdalena Samozwaniec), która później przedstawiła mieszkańców dworu niegoszowickiego w bardzo złym świetle w książce *Błękitna krew*²³⁸.

Po wojnie, ze względu na mały areał, majątek Niegoszowice nie został rozparcelowany w ramach realizacji dekretu o tzw. reformie rolnej – dwór z parkiem pozostał w rękach rodziny Rostworowskich²³⁹. Od czasów wojny mieszkała tu Anna Sobańska z rodziną, jako właściciele nieruchomości wymieniani byli Maria,

---

²³² Andrzej Bogunia-Paczyński, opisując początki krakowskiego automobilizmu, nie wymienia Rostworowskiego (*Samochodowcy, wyścigowcy, automobilierzy albo diabły i diablące w daimlerowskich landach. Początki zrzeszonego automobilizmu w Krakowie (1908–1914)*, Kraków 1998), ale informacje te zamieścił Zarząd Krakowskiego Klubu Automobilowego w nekrologu Rostworowskiego („Ilustrowany Kurier Codzienny” 17 grudnia 1933, nr 349).

²³³ S.J. Rostworowski, *Rostworowski Piotr...*, s. 115. Ponoć w 1929 r. z Janem Ripperem wyruszył na Rajd Monte Carlo, jednak z powodu zasp śnieżnych nie dojechali na start (informacja zamieszczona w Internecie).

²³⁴ K. Kwaśniewicz, *Doroczne i rodzinne zwyczaje na tle współczesnych przeobrażeń wsi podkrakowskiej. Studium wsi Niegoszowice w woj. krakowskim*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1979, s. 97. Por. S.J. Rostworowski, *Rostworowski Piotr...*, s. 115; A. Gawrońska, *Niegoszowice...*, s. 94.

²³⁵ H. Barycz, *Stanisław Smolka...*, s. 238.

²³⁶ Data śmierci na podstawie nekrologów zamieszczonych w „Ilustrowanym Kurierze Codziennym” oraz inskrypcji na nagrobku. Stanisław Jan Rostworowski (*Rostworowski Piotr...*, s. 114) podaje datę 20 grudnia.

²³⁷ S.J. Rostworowski, *Rostworowski Piotr...*, s. 115–116.

²³⁸ *Magdalena córka Kossaka. Wspomnienia o Magdalenie Samozwaniec*, zebrał i oprac. R. Podraza, Warszawa 2007, s. 43–44; Z. Niewidowski, *30 lat życia z Madzią. Wspomnienia o Magdalenie Samozwaniec*, Warszawa 2011, s. 21, 34.

²³⁹ S.J. Rostworowski, *Rostworowski Piotr...*, s. 115. Jak podano w dokumentacji parku z lat 50. XX w.: „drogą kupna przeszedł na własność Rostworowskich i jest w ich posiadaniu do chwili obecnej. Własność ta nie została objęta reformą rolną, ponieważ parcelację przynależnego majątku rolnego przeprowadził właściciel jeszcze w 1914 r.” Bardzo niekompletna dokumentacja dotycząca dworu w latach 1947–2006, na podstawie której opracowano ten fragment dziejów budynku, znajduje się w posiadaniu obecnych właścicieli.

Stanisław, Anna i Andrzej Rostworowscy²⁴⁰. Decyzją Oddziału Muzeów i Ochrony Zabytków Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego Krakowskiego z 29 września 1947 r. dwór murowany („całość budynku i otoczenia, wraz z parkiem na terenie objętym L. tab. 354”) w Niegoszowicach został uznany „jako posiadający wartość artystyczną, kulturalną i historyczną za zabytek, podlegający ochronie prawa”.

W początkach lat 50. XX w., prawdopodobnie na zlecenie konserwatora ochrony przyrody, przeprowadzono inwentaryzację parku dworskiego, w sprawozdaniu z niej czytamy:

park wraz z zabudowaniami jest własnością obywatela Stanisława Rostworowskiego. W obrębie parku odbywa się zbiór traw w sposób jednakże nie szkodliwy dla zadrzewienia [...]. Park wraz z sadem zajmuje powierzchnię około 4 ha. W parku jest jeden budynek mieszkalny piętrowy z oficyną, 12 izbowy. Jest to zabytkowy pałac klasycystyczny w stylu renesansowym, w bardzo silnym stopniu zniszczony z zewnątrz i wewnątrz. Wymaga jak najszybszego odrestaurowania. Przy parku znajdują się dwa budynki gospodarcze – z których jeden jest obecnie zamieszkały, a drugi – (dawna stajnia) również jest użytkowany. Ogrodzenie parku. Od strony północnej i zachodniej zachowały się tylko fragmenty zniszczonego muru kamiennego. Z pozostałych stron brak całkowicie jakiegokolwiek ogrodzenia. Park – praktycznie dostępny jest ze wszystkich stron i z tego powodu narażony jest na szkody ciągłe powodowane w roślinności.

Kiedy 15 maja 1965 r. zmarła Zofia Rostworowska, spadkobiercy podjęli decyzję o sprzedaży majątku. Aktem notarialnym spisanim 21 grudnia 1966 r. dwór z parkiem nabyło Stowarzyszenie PAX²⁴¹, a już 23 grudnia nieruchomość została przejęta przez Zjednoczone Zespoły Gospodarcze „Veritas” w Krakowie²⁴². W ramach tego przedsiębiorstwa produkcyjno-handlowego od 1955 r. działało w Krakowie i okolicy pięć pracowni o różnym profilu produkcyjnym, m.in. w budynku przy ulicy 29 Listopada 94 w Krakowie mieścił się Zakład Produkcyjny nr 41²⁴³. W 1964 r. Wojewódzka Rada Narodowa w Krakowie wydała decyzję o deglomeracji tego zakładu i wówczas zapewne rozpoczęto poszukiwania nowej siedziby. W dokumentacji Zakładu dotyczącej remontu dworu czytamy:

Na skutek deglomeracji z terenem Krakowa zostaliśmy zmuszeni do otworzenia Zakładu w lokalizacji wskazanej przez Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej m. Krakowa. Lokalizacja ta została uzgodniona z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Przedmiotem zakupu był zabytkowy dworek wraz z częścią parku, lamus i ogród oraz całkowicie zrujnowana stajnia dworska. Teren był zaniedbany i zupełnie nie uzbrojony.

Prawdopodobnie już w końcu 1965 r. Rostworowscy zakończyli pertraktacje ze Stowarzyszeniem PAX, skoro na zlecenie Zjednoczonych Zespołów Gospodarczych

---

²⁴⁰ Wojewódzki Konserwator Zabytków w Krakowie, karta dworu w Niegoszowicach z 1959 r. wymienia tylko Stanisława Rostworowskiego.

²⁴¹ S.J. Rostworowski, *Rostworowski Piotr...*, s. 115; A. Gawrońska, *Niegoszowice...*, s. 94.

²⁴² Por. A. Micewski, *Współrzędzić czy nie kłamać? Pax i Znak w Polsce 1945–1976*, Paris 1978, s. 97–98.

²⁴³ Obecnie nadal działa tutaj zakład produkcyjny Inco Veritas S.A.

od stycznia do marca 1966 r. przeprowadzono inwentaryzację obiektu. W piśmie z 4 kwietnia 1966 r. Zjednoczonych Zespołów Gospodarczych Sp. z o.o. Centrala Przemysłowo-Handlowa Zakład Produkcji Wyrobów Galanteryjno-Dekoracyjnych „Veritas” (Kraków, ul. Mostowa 4) do Konserwatora Zabytków Wydziału Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie czytamy: „obecnie dwór jest niezagospodarowany niezamieszkały i niekonserwowany. Skrzydło zachodnie dworu jest wypalone, całość z każdym dniem coraz bardziej niszczeje”. Decyzjami z 4 i 18 kwietnia 1966 r. Wydział Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie zezwolił na lokalizację zakładu w Niegoszowicach oraz remont zabytkowego dworu. Już 5 kwietnia 1966 r. przeprowadzono „podział majątku Niegoszowice objętego Lwh 354 gm. kat. Niegoszowice” między Zjednoczone Zakłady Gospodarcze „Veritas” (posiadające 3 parcele użytkowane jako budynek, 2 jako role, 4 jako park, 2 jako ogród i 1 jako droga) a Marię, Stanisława i Andrzeja Rostworowskich (posiadających 5 parceli użytkowanych jako rola, 4 jako las, 1 jako staw i 1 jako pastwisko)²⁴⁴. Równocześnie decyzją Wydziału Rolnictwa i Leśnictwa Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie z 16 września 1968 r. niektóre drzewa rosnące w dworskim parku uznano za pomniki przyrody.

W dokumentacji remontu dworu zanotowano:

Bezpośrednio po przejściu obiektu przystąpiono do remontu zabezpieczającego, który obejmował remont dachu, założenie rynien oraz założenie nowej instalacji elektrycznej i odgromowej w dworze. Ze względu na całkowity brak uzbrojenia terenu nie można było przystąpić do kapitalnego remontu [...] równocześnie przystąpiono do opracowania kompleksowej dokumentacji dla budowy zakładu oraz kapitalnego remontu dworku.

Projekt adaptacji dworu przesłano Wydziałowi Kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie 29 lipca 1969 r., jednak nie został on zaakceptowany i jesienią 1971 r. przygotowanie projektu zlecono prof. dr. inż. arch. Wiktorowi Zinowi i Instytutowi Historii Architektury i Konserwacji Zabytków Politechniki Krakowskiej. Zespół dworski (dwór i park ze stawem) decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Wydziału Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej z 29 września 1971 r. wpisano do rejestru zabytków pod numerem A-300. W niedatowanym opisie technicznym budynku czytamy:

obecnie zamieszkałe skrzydło wschodnie jednoraktowe. Sala jadalna podzielona prowizorycznie ścianką drewnianą obitą płytami pilśniowymi. Skrzydło zachodnie wypalone, bardzo zniszczone. Ściana północna i zachodnia z licznymi pęknięciami. Po pożarze pokryte dachówką cementową, ale szczelną, powodująca liczne przecieki i zamakanie murów. Pomieszczenie w facjacie podzielone ściankami drewnianymi, tynkowanymi na cztery mniejsze pomieszczenia. Więźba dachów, prawdopodobnie modrzewiowa na skutek przecieków pokrycia w wielu miejscach zbutwiała. Bardzo zły stan pokrycia dachów i ofasowań jest powodem silnego niszczenia tynków i elementów kamiennych (kapitele kolumn). Posadzki we wszystkich wnętrzach bardzo zniszczone. Stolarka w dobrym stanie.

---

²⁴⁴ Ze sporządzonego wówczas przez biegłego sądowego w zakresie geodezji planu sytuacyjnego podziału majątku Niegoszowice wynika, iż jedna parcelę przedwojennego majątku zajął Dom Ludowy, a 9 parceli było „zażywane przez osoby trzecie”.

W powstałym w 1971 r. planie zagospodarowania dworu przewidziano na parterze recepcję, szatnię, hall, salę konferencyjną i szkoleniową, bibliotekę, czytelnię, gabinet lekarski wraz z poczekalnią, świetlicę i jadalnię-stołówkę. W skrzydle parturu miało się mieścić zaplecze stołówki, czyli kredens, zmywanie naczyń, wydawanie posiłków, kuchnia, szatnia i magazyn. Na piętrze planowano mieszkanie lub pokoje gościnne.

W 1972 r. wykonano inwentaryzację fotograficzną, architektoniczną i konstrukcyjną dworu, jesienią tego roku powstały i zostały zatwierdzone plany zagospodarowania dworu oraz terenu budowy. Na tej podstawie Politechnika Krakowska przygotowała dokumentację kompleksową: projekt techniczno-roboczy adaptacji zabytkowego dworu, który 1 lutego 1973 r. został zatwierdzony przez Wydział Budownictwa, Urbanistyki i Architektury Prezydium Rady Narodowej w Chrzanowie, a decyzja o pozwoleniu na przebudowę dworu została wydana 5 maja 1973 r. Rozpoczęto prace remontowe w dworze, przeznaczonym na cele socjalne funkcjonującej w Niegoszowicach już w 1970 r. filii Pracowni Świecarskiej (od 1972 r. Zakładu Produkcyjnego nr 41) Zjednoczonych Zespołów Gospodarczych Sp. z o.o.²⁴⁵, stopniowo przenoszonych z Krakowa w związku z decyzją o deglomeracji zakładu.

W piśmie pochodzącym z 1978 r. czytamy:

równoległe z budową obiektów fabrycznych przystąpiono do remontu dworku. W pierwszej kolejności dokonano wymiany zniszczonych stropów, więźby dachowej i pokrycia dachu. W dalszej kolejności po niezbędnym zaktualizowaniu dokumentacji zamierza się kontynuować adaptację dworku na cele socjalno-bytowe dla załogi Zakładu oraz mieszkańców wsi.

W 1978 r. do nowego zakładu w Niegoszowicach przeniesiono wszystkie pracownie Zjednoczonych Zespołów Gospodarczych z Krakowa, mieściły się tutaj wydziały produkujące świece, wyroby z tworzyw sztucznych termoutwardzalnych i grzewnych, slajdy oraz tusze do długopisów i atramenty do pisaków.

Przez pierwsze pięć lat remontu stan dworu nie poprawił się w sposób znaczący, na co zwróciła uwagę prasa lokalna – w „Dzienniku Polskim” z 2 sierpnia 1978 r. zamieszczono tekst *Dewastacja cennego zabytku*, a w „Trybunie Ludu” z 19–20 sierpnia *Niszczące zabytki*. Ich rezultatem były kontrole i składane przez właściciela wyjaśnienia m.in. w Wydziale Ochrony Zabytków i Prokuraturze Wojewódzkiej. W „Dzienniku Polskim” z 11 października 1979 r. ukazał się kolejny tekst: *W starym dworku*.

W związku ze stanowiskiem Ministerstwa Finansów, iż „nie uznaje się wydatków na rewaloryzację jako koszt uzyskania przychodu” Zjednoczone Zespoły Gospodarcze poinformowały 17 czerwca 1981 r. Wydział Ochrony Zabytków oraz Urząd Gminy Zabierzów o przerwaniu remontu dworu. W dniu 29 czerwca 1981 r. zostało zawarte porozumienie między Radą Narodową Miasta Krakowa, Prezydentem Miasta Krakowa i Społecznym Komitetem Odnowy Zabytków Krakowa a Stowarzyszeniem PAX i Zjednoczonymi Zespołami Gospodarczymi o „finansowanie i wykonanie

---

²⁴⁵ W Krakowie przy ul. Piwnej 7 miał siedzibę Zespół Produkcji Wielobranżowych Zakład Produkcji Różnych Zjednoczonych Zespołów Gospodarczych „Veritas” Sp. z o.o.

odbudowy dworku klasycystycznego w Niegoszowicach, gmina Zabierzów dla celów socjalno-kulturalnych”.

W piśmie skierowanym do Dyrekcji Zjednoczonych Zespołów Gospodarczych w Warszawie z 20 lutego 1986 r. czytamy:

remont dworku dobiega końca. Pozostały do wykonania w części południowej schody i taras wejścia głównego oraz malowanie całej elewacji. Ponadto dopiero po opuszczeniu obiektu przez wykonawców będziemy mogli przystąpić do uporządkowania terenu wokół dworu, wykonać brakujące fragmenty ogrodzenia parku i zająć się poważnie rekonstrukcją parku. W dotychczasowych działaniach park został zmeliorowany i uporządkowany, ale nie zrewaloryzowany. Z trzech budynków zakupionych w roku 1966 wymaga remontu kapitalnego lamus o pow. 110 m², który przez cały okres budowy zakładu i remontu dworu służył za magazyn. Zamierzamy w nim wygospodarować pomieszczenia dla celów „OC” i Związku Zawodowego. Koszty remontu dworku wyniosły w latach 1975–1985 25 mln zł, bez przeliczenia na wartości aktualne. Po zakończeniu remontu dworku przystąpimy do wyposażenia pomieszczeń, które zamierzamy zamówić w roku bieżącym, a realizować stopniowo w ciągu lat 1986/87.

Z pisma tego dowiadujemy się także, jak planowano zagospodarować wyremontowany dwór:

w pierwotnych założeniach w skrzydle dworu było zaplanowane pomieszczenie na kuchnię i stołówkę zakładową. W porozumieniu z załogą i Dyrekcją Przedsiębiorstwa zmieniliśmy zagospodarowanie tej powierzchni dla celów szkoleniowych, zebrań załogi oraz imprez kulturalnych. Zakład odczuwa brak sali zebrań, bo na terenie fabrycznym znajduje się tylko pokój śniadaniowy o pow. 48 m². Podkreślam, że pomieszczenia w dworku będą służyły:

- a) pracownikom,
- b) rodzinom pracowników,
- c) członkom Koła Stowarzyszenia PAX.

Koło Stowarzyszenia PAX w Zakładzie liczy 40 członków oraz 24 kandydatów. Poza możliwością korzystania z biblioteki, gabinetu lekarskiego i świetlicy, ww. osoby będą mogły korzystać z imprez kulturalnych, organizowanych przez Stowarzyszenia PAX. Na przestrzeni 35 km – od Krakowa do Krzeszowic – istnieje zupełna pustynia kulturalna.

W 1986 r. oficjalnie zakończono wieloletni remont dworu oraz budowę w jego sąsiedztwie hal produkcyjnych Zakładu Produkcyjnego²⁴⁶. W „Echu Krakowa” z 23 października 1986 r. pojawił się tekst *Odrestaurowali dworek w Niegoszowicach*, a rok później gazeta ta zamieściła informację o smutnym losie podkrakowskich dworków, wspominając m.in. trwający 12 lat remont dworu w Niegoszowicach, krytykując jaskrawą farbę jego elewacji oraz zniszczenie parku.

W 1988 r. dwór z parkiem był własnością Fundacji Ochrony Zabytków Zakład Produkcji Różnych Niegoszowice (powstałej z przekształcenia Zjednoczonych

---

²⁴⁶ Archiwum Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie, dokumentacja parku w Niegoszowicach z 1979 r.; *Zabytki architektury i budownictwa w Polsce*, t. 7, z. 7. *Województwo krakowskie*, oprac. A. Fischinger, J. Lepiarczyk, T. Chrzanowski, M. Kornecki, Warszawa 1971, s. 49; A. Gawrońska, *Niegoszowice...*, s. 94.

Zespołów Gospodarczych), na zlecenie której przeprowadzono remont konserwatorski dworskiego lamusa²⁴⁷.

W sierpniu 1996 r. nieruchomość kupiła firma NORTH STAR Ltd – w Niegoszowicach mieścił się Zakład Produkcji Ozdób Choinkowych. Jesienią 2001 r. będąca właścicielem dworu firma NOVAPOL Sp. z o.o. planowała przeprowadzenie bieżącej konserwacji budynku, m.in. konserwację pokrycia dachowego, wymianę rynien i rur spustowych, konserwację stolarki okiennej i uzupełnienie ubytków tynków zewnętrznych (elewacji)²⁴⁸.

W 2004 r. nowym właścicielem została firma SNC Sp. jawna – planowana była wymiana pokrycia dachu budynku dworu. W 2006 r. dwór z parkiem nabyli Mariola i Krzysztof Janarkowie, którzy starają się przywrócić rezydencji dawną staropolską świetność.

---

²⁴⁷ Archiwum Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie, dokumentacja dworu w Niegoszowicach z 1988 r.

²⁴⁸ Archiwum Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie, dokumentacja dworu w Niegoszowicach z 2001 r.